

Evaluatie programma preventie beroepsziekten

Projectnummer P0281

Onderzoek in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Auteurs: Sonja van der Kemp | Noortje Hippert | Mirjam Engelen

3 mei 2023 | De Beleidsonderzoekers | www.beleidsonderzoekers.nl

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt via druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

Inhoud

1.	Inleiding	4
1.1	Doel en onderzoeksvragen	5
1.2	Onderzoeksverantwoording	7
1.3	Leeswijzer	8
2.	Opzet van het programma	10
2.1	Uitvoerende partijen	10
2.2	Onderwerpen en doelen van het programma	12
2.3	Doorlooptijd en kosten	15
2.4	Visie van stakeholders	15
3.	Resultaten en effecten	18
3.1	Communicatiecampagnes	18
3.2	Bijeenkomsten voor kennisdeling	24
3.3	TOP-coach aanpak	27
3.4	Subsidietrajecten	32
3.5	Collegetours	37
3.6	Co-creatiesessies fysieke overbelasting	39
3.7	Kennis en innovatie	41
3.8	Conclusies	43
4.	Samenvatting en conclusies	45
4.1	Opzet van het programma	45
4.2	Uitvoering en resultaten	47
4.3	Doeltreffendheid en doelmatigheid	49
4.4	Geleerde lessen	52
4.5	Ten slotte	55
	Bijlage 1: Geraadpleegde stakeholders	57
	Bijlage 2: Doelen per thema	58
	Bijlage 3: Beoogde activiteiten	60

Inleiding

Het programma preventie beroepsziekten (looptijd 2018 t/m 2022) had als ambitie beroepsziekten in Nederland te voorkomen. Een beroepsziekte is een ziekte of aandoening als gevolg van een belasting die in overwegende mate in arbeid of arbeidsomstandigheden heeft plaatsgevonden.¹

De inhoudelijke focus van het programma lag in de eerste twee jaar op het thema gevaarlijke stoffen. Het thema fysieke belasting (overbelasting en onderbelasting) is daar vanaf 2020 bijgekomen.

De missie van het programma preventie beroepsziekten luidt: 'Samen met een groeiend netwerk het risicobewustzijn over gevaarlijke stoffen en fysieke belasting vergroten en handelingsperspectief bieden aan werkend Nederland.'

¹ www.beroepsziekten.nl

1.1 Doel en onderzoeksvragen

Het doel van de evaluatie is tweeledig:

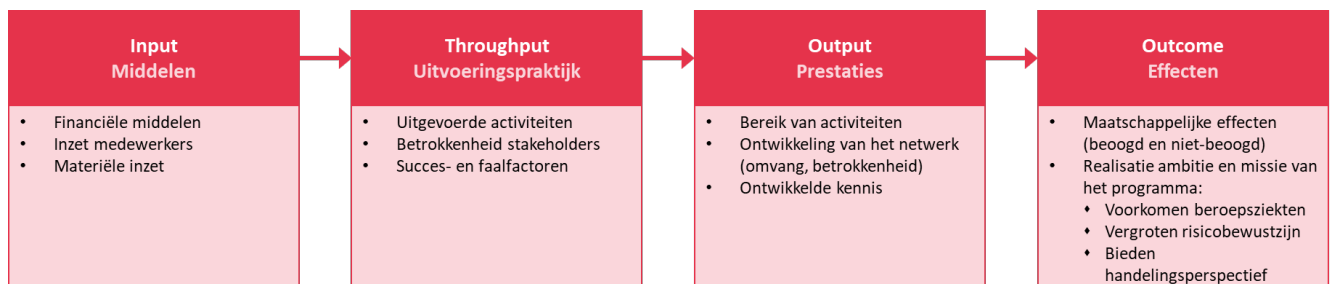
- Het vaststellen van de mate van doeltreffendheid en doelmatigheid van het programma preventie beroepsziekten. Hiermee is verantwoording af te leggen over de inzet op het programma en is inzicht te verkrijgen in de mate van doelbereik.
- Het inventariseren van 'lessons learned' over de uitvoering van het programma, zodat hieruit lering te trekken is voor toekomstige activiteiten.

De hoofdvraag van de evaluatie luidt als volgt:

Is het programma preventie beroepsziekten op doeltreffende en doelmatige wijze uitgevoerd?

De evaluatie van het programma preventie beroepsziekten bestaat uit zowel een **procesevaluatie** als een **effectevaluatie**, aangezien we zowel kijken naar de uitkomsten van het programma, als naar de succes- en faalfactoren in de uitvoering.

Hieronder geven we het voor beleidsevaluaties veel gebruikte Logic-model globaal weer, toegepast op de evaluatie van het programma preventie beroepsziekten:

Om conclusies te kunnen trekken over de doeltreffendheid van het programma, kijken we naar de gestelde doelen en de mate waarin deze zijn bereikt. Dit kunnen doelen zijn op het niveau van resultaten (bereik, ontwikkelde kennis) als de maatschappelijke doelen van het programma (voorkomen beroepsziekten, vergroten risicobewustzijn en bieden handelingsperspectief).

Doelmatigheid betreft de relatie tussen de effecten van de dienstverlening (op het gestelde doel) en de kosten van het beleid. We spreken over doelmatigheid als het gewenste effect en/of de prestaties tegen zo min mogelijk kosten worden bereikt.

De subvragen van de evaluatie hebben we in tabel 1.1 gekoppeld aan de onderdelen van het Logic-model. Daarnaast volgen bij de aspecten 'doeltreffendheid', 'doelmatigheid' en 'geleerde lessen' een aantal concluderende onderzoeksvragen over het programma preventie beroepsziekten, waarbij we de inzichten over de input, throughput, output en outcome aan elkaar verbinden.

Tabel 1.1 Onderzoeksvragen

Analysekader	Onderzoeksvragen
Input Middelen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Welke doelen zijn vooraf gesteld? 2. Welke middelen zijn voor het programma preventie beroepsziekten ingezet? 3. Welke veronderstellingen over de relatie tussen activiteiten en effecten lagen ten grondslag aan de gemaakte keuzes in de ontwerpfase van het programma?
Throughput Uitvoeringspraktijk	<ol style="list-style-type: none"> 4. Welke activiteiten zijn er in het kader van het programma preventie beroepsziekten ontwikkeld en ingezet? 5. Welke partijen zijn betrokken geweest bij de uitvoering van het programma en hoe heeft de betrokkenheid van doelgroepen zich ontwikkeld? 6. Welke redenen zijn er geweest voor partijen om niet deel te nemen aan het programma? 7. Welke succes- en faalfactoren hebben een rol gespeeld in de uitvoering?
Output Prestaties	<ol style="list-style-type: none"> 8. Welke resultaten zijn er bereikt met de ingezette activiteiten voor de thema's gevaarlijke stoffen en fysieke belasting? <ul style="list-style-type: none"> • Hoe is het bereik van de activiteiten? • Hoe heeft het netwerk zich ontwikkeld? • Welke kennis en/of innovaties zijn ontwikkeld?
Outcome Effecten	<ol style="list-style-type: none"> 9. Wat zijn de effecten (beoogd en niet-beoogd) van het programma voor de thema's gevaarlijke stoffen en fysieke belasting geweest? 10. Wat heeft het programma opgeleverd bij de verschillende doelgroepen die hebben deelgenomen aan het programma of op een andere wijze betrokken zijn geweest?
Doeltreffendheid	<ol style="list-style-type: none"> 11. In hoeverre was de inzet vanuit het programma doeltreffend? In welke mate zijn de programmadoelen gerealiseerd?
Doelmatigheid	<ol style="list-style-type: none"> 12. In hoeverre was de inzet vanuit het programma doelmatig? Hoe is de relatie tussen de ingezette middelen en de gerealiseerde prestaties en effecten?
Geleerde lessen	<ol style="list-style-type: none"> 13. Wat zijn de lessons learned van de betrokken partijen? (succesfactoren en verbeterpunten)

Afbakening van de evaluatie

Door de betrokkenen bij het programma zijn diverse onderzoeken uitgevoerd, zowel vooraf, tijdens als bij de afronding van het programma. Het doel van deze evaluatie is een overkoepelend beeld te geven van de gekozen aanpak en de resultaten die dat heeft opgeleverd. De activiteiten die zijn uitgevoerd zijn in andere publicaties meer in detail

beschreven.²³⁴ Wij focussen ons in deze evaluatie op de succesfactoren en knelpunten, de mate van doelbereik en geleerde lessen.

1.2 Onderzoeksverantwoording

Het onderzoek bestond uit deskresearch en interviews met diverse uitvoerders en stakeholders. Hieronder volgt een beknopte toelichting van de aanpak.

1.2.1 Deskresearch

Met de deskresearch is met name in kaart gebracht welke doelen zijn gesteld voor het programma en welke activiteiten zijn ingezet om deze doelen te bereiken. Het ministerie van SZW heeft daarvoor documenten aangeleverd, zoals het programmaplan, jaarplannen, briefings, verantwoordingsverslagen, notulen van intern overleg en rapporten over de opbrengsten van het programma.

1.2.2 Interviews over ervaringen en resultaten

We hebben verdiepende gesprekken gehouden met deelnemers en niet-deelnemers aan het programma preventie beroepsziekten. In totaal zijn er 63 personen geïnterviewd (zie tabel 1.2). Er is gesproken met 13 personen die betrokken waren bij de uitvoering van het programma (vanuit het ministerie van SZW, BKB, Vhp, TNO en RIVM). Daarnaast zijn gesprekken gevoerd met 36 stakeholders die betrokken zijn geweest bij het programma, als brancheorganisatie, beroepsorganisatie, kennisinstituut, werkgever, vakopleiding of arboprofessional. Tevens zijn er 14 gesprekken gevoerd met niet-deelnemende branches. Bijlage 1 bevat een uitgebreider overzicht van de geraadpleegde stakeholders per thema.

Met 'niet-deelnemende branches' bedoelen we brancheorganisaties die geen actieve rol hebben gehad in het programma. Bij het thema fysieke belasting hebben we hiervoor branches benaderd waar wel contact mee is geweest in het kader van het programma, maar die ervoor hebben gekozen niet actief deel te nemen. Bij de thema's 'gevaarlijke stoffen' en 'fysieke onderbelasting' hebben we brancheorganisaties benaderd die deze thema's in hun arbocatalogus hebben opgenomen, maar die niet betrokken zijn geweest bij subsidietrajecten of TOP-coach-trajecten. Het doel van deze interviews was om te achterhalen waarom zij niet betrokken zijn geweest bij het programma en in welke mate het programma bij hen bekend is.

Tabel 1.2 Aantal interviews per doelgroep

Gesprekken gevoerd met	Aantal gesproken personen
Uitvoerende organisaties	13
Gevaarlijke stoffen - betrokken stakeholders	15
Fysieke overbelasting - betrokken stakeholders	18

² Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (2022). Werken met gezond verstand = veilig werken met [gevaarlijke] stoffen. Campagneverslag.

³ Vhp (2023). Programma Preventie Beroepsziekten. Activiteiten en opbrengsten 2018 - 2022.

⁴ Vermeulen H, N de Langen, I Draisma. (2022) TOP-coach project: procesbeschrijving en resultaten. Vhp / ministerie van SZW.

Fysieke onderbelasting - betrokken stakeholders	5
Niet-deelnemende branches	14
Totaal	63⁵

Het inplannen van de gesprekken met stakeholders verliep deels moeizaam. Bovendien was de deelnamebereidheid niet hoog. Dit komt voor een deel doordat er sprake is geweest van functiewisselingen (en de contactpersonen niet meer bij de betreffende organisatie werkzaam zijn), deels doordat de betrokkenheid al een tijd geleden is (vooral bij het thema gevaarlijke stoffen) en doordat sommige organisaties (recent) al eens zijn geïnterviewd over hun deelname aan het programma. Ook lijkt een rol te spelen dat de betrokkenheid bij het programma niet heel groot is. De groep van mogelijke respondenten voor fysieke onderbelasting was erg klein, waardoor hier de minste gesprekken voor zijn uitgevoerd. Dit heeft mogelijk te maken met de korte doorlooptijd van en het beperkte animo voor dit thema bij brancheorganisaties en bedrijven.

1.3 Leeswijzer

Naast dit inleidende hoofdstuk bestaat het rapport uit de volgende hoofdstukken:

Hoofdstuk 2 beschrijft de opzet van het programma preventie beroepsziekten. We gaan in op de doelstelling, uitvoering en de doorlooptijd van het programma. Daarbij belichten we de uitvoerende partijen en de visie van stakeholders op de opzet van het programma.

Hoofdstuk 3 omschrijft de resultaten en effecten van het programma preventie beroepsziekten. Dit zetten we uiteen aan de hand van de verschillende soorten instrumenten die zijn ingezet. Hierbij gaan we per onderdeel in op de behaalde resultaten, de succesfactoren en knelpunten van de instrumenten.

Hoofdstuk 4 sluit het rapport af met een samenvatting en conclusies over de doeltreffendheid van het programma en de geleerde lessen.

Toelichting term brancheorganisatie in dit rapport

De termen die we gebruiken in dit rapport zijn branche (ook bekend als sector en bedrijfstak) en brancheorganisatie (ook bekend als sectororganisatie). Kennisinstituten die zich richten op gezond en veilig werken in een specifieke branche scharen wij in dit rapport onder het begrip brancheorganisaties. Hieronder staat een toelichting op de begrippen.

Branche: *De branche is een groep bedrijven met dezelfde hoofdactiviteit.*

Brancheorganisaties: *Een brancheorganisatie is een organisatie die zich inzet voor belangen van werkgevers/zzp'ers binnen een specifieke branche. Dit kan gaan over het behartigen van het collectieve belang van leden, de behartiging van deelbelangen van groepen leden en*

⁵ Twee geïnterviewde organisaties waren betrokken bij zowel overbelasting als onderbelasting. Deze zijn bij beide onderwerpen meegeteld, maar slechts één keer in het totaal.

behartiging van het individuele belang van leden. Iedere brancheorganisatie biedt haar eigen diensten aan. Brancheorganisaties hebben hierdoor een verschillende rol binnen hun branche. Deze diensten lopen uiteen van het meedoen aan cao-onderhandelingen tot onderzoek doen. Brancheorganisaties kennen daarnaast verschillende rechtsvormen, maar zijn meestal een vereniging of een stichting.

Kennisinstituten veilig en gezond werken: *Er zijn kennisinstituten die zich richten op veilig en gezond werken en hierbij branche-specifiek te werk gaan. Deze instituten worden bestuurd door werkgevers- en werknemersorganisaties. Zij bieden dienstverlening aan voor werkgevers en werknemers.*

Opzet van het programma

In dit hoofdstuk beschrijven we de kenmerken van het programma. Achtereenvolgens komen aan de orde: de uitvoerende partijen, de onderwerpen en doelen en de doorlooptijd en kosten van het programma. Ook gaan we in op de visie van geraadpleegde stakeholders op de gemaakte keuzes in de opzet van het programma.

2.1 Uitvoerende partijen

Het programma preventie beroepsziekten is een programma van de Directie Gezond en Veilig Werken van het ministerie van SZW. Het projectmanagement en projectleiderschap zijn belegd bij medewerkers van deze afdeling. Daarnaast zijn beleidsadviseurs betrokken voor het thema gevaarlijke stoffen en voor het thema fysieke belasting. Voor het jaar 2020 ging het om 2,5 fte binnen SZW (inclusief directie communicatie) en daarnaast 0,6 fte aan externe programmaondersteuning⁶. Gedurende de gehele looptijd van het programma is het programmamanagement ondersteund door een extern bureau, bij zaken als het organiseren van bijeenkomsten en webinars en het organiseren en verslaglegging van bijeenkomsten van het programmateam.

⁶ Jaarplan 2020 Programma Preventie Beroepsziekten.

Binnen het programma werd intensief samengewerkt met campagnebureau BKB, met onderzoeksorganisatie TNO en met adviesbureau Vhp. TNO was betrokken voor de cijfermatige en wetenschappelijke onderbouwing van de campagne, BKB voor het ontwerpen en uitvoeren van de campagne en bijeenkomsten, en Vhp voor de programmaondersteuning⁷. Vhp kreeg daarnaast bij het thema fysieke belasting ook een rol in de uitvoering van ondersteuning bij bedrijven.

Succesfactoren

De betrokken partijen bij de uitvoering van het programma (ministerie van SZW, BKB, Vhp en TNO) benoemen de volgende succesfactoren in de samenwerking:

- Er was veel expertise aanwezig bij de betrokken organisaties, waarbij de verschillende partijen elkaar goed aanvulden. Er was een goede inhoudelijke toetsing van de campagne-uitingen, waardoor de kwaliteit werd gewaarborgd. Tegelijkertijd bracht het campagnebureau veel kennis en ervaring op het terrein van communicatie in.
- De betrokken partijen vonden dat er op een goede manier met elkaar werd samengewerkt. Eventuele knelpunten of onduidelijkheden in de taakverdeling werden in goed overleg opgelost.

Knelpunten

De geïnterviewde betrokkenen benoemen ook een aantal knelpunten die samenhangen met de gemaakte keuzes voor samenwerking:

- Gedurende de programmaperiode waren er veel personele wisselingen, zowel bij het ministerie als ook bij de ondersteunende partijen. Dit leidde soms tot onduidelijkheden en had volgens betrokkenen tot gevolg dat gaandeweg 'de energie er wat uitging'.
- Medewerkers van het ministerie waren naast hun rol in het programma ook werkzaam in andere clusters, waardoor zij hun aandacht en capaciteit moesten verdelen. Bij het thema gevaarlijke stoffen legden subsidietrajecten een zwaar beslag op de beschikbare capaciteit⁸. De betrokken medewerkers hadden bovendien niet altijd ervaring met de uitvoering van projecten.
- Het uitvoeren van een programma met veel verschillende organisaties, vraagt een goede afstemming en daarmee veelvuldig overleg. Gaandeweg het programma, zeker toen het thema fysieke belasting erbij kwam, dreigde er een overlegcultuur te ontstaan.
- De intensieve betrokkenheid van verschillende organisaties in de uitvoering, maakte dat het programma minder als één geheel naar buiten werd gepresenteerd. Zo waren er verschillende bestanden van betrokken brancheorganisaties en bedrijven bij de verschillende partners, en ook verschillende nieuwsbrieven die informatie boden over het programma. Daardoor is het programma minder als één geheel gepercipieerd door het veld.

⁷ In het eerste jaar van de campagne werd de programmaondersteuning uitgevoerd door CapGemini.

⁸ Jaarplan 2020 Programma preventie beroepsziekten.

2.2 Onderwerpen en doelen van het programma

In het eerste programmaplan (2017) is het uitgangspunt *'dat het programma zich weliswaar richt op beroepsziekten door stoffen, maar dat er aanknopingspunten moeten kunnen zijn om wanneer dat bijvoorbeeld na een jaar of twee gewenst is, de aanpak ook te richten op andere risico's.'*

In grote lijnen heeft het ministerie met programma aangesloten bij de Europese thema's voor gezond en veilig werken. De Europese campagne was in 2018-2019 gericht op gevaarlijke stoffen en in 2020-2022 op fysieke belasting, met daarbinnen ook aandacht voor zittend werk⁹.

Vooronderzoeken

Voor beide thema's heeft het ministerie van SZW een vooronderzoek laten uitvoeren door TNO om inzichtelijk te maken hoe relevante partijen te ondersteunen zijn bij de preventie van beroepsgerelateerde aandoeningen. In de vooronderzoeken is nagegaan welke risico's er spelen, welke sectoren extra aandacht zouden moeten krijgen in het programma (prioritaire sectoren) en waar het programma zich op zou moeten richten.

Het vooronderzoek naar gevaarlijke stoffen stelt dat een aanpak van beroepsziekten zich in eerste instantie zou moeten richten op: 'Risicoperceptie bij werkgevers en werknemers' en 'toepassing van de arbeidshygiënische strategie'¹⁰. Ook het vooronderzoek naar fysieke belasting benadrukt het belang van de arbeidshygiënische strategie en maatwerk voor de risico's die spelen in een bedrijf.¹¹

Brede insteek

In het programmaplan is een breed scala aan maatregelen voorgenomen, gericht op een variëteit aan doelgroepen en thema's. De ingezette activiteiten komen verderop in het rapport nader aan de orde.

In hoofdlijnen zien we dat er gekozen is voor:

- Verschillende typen activiteiten: een campagne (waaronder radiospots, sociale media, nieuwsbrieven, bijeenkomsten en websites), interventies op brancheniveau of bedrijfsniveau en kennis en innovatie.
- Verschillende doelgroepen: activiteiten waren gericht op brancheorganisaties, werkgevers, werknemers en verschillende groepen arboprofessionals en zorgprofessionals.
- Verschillende thema's: binnen de hoofdthema's zijn verschillende subthema's als speerpunt genomen. Zo zijn er een aantal gevaarlijke stoffen als speerpunt gekozen, en werd voor beide thema's ingezet op de arbeidshygiënische strategie.
- Een uitnodigend en ondersteunend programma, waarbij ernaar is gestreefd aan te sluiten bij de behoeften van de betrokken partijen. Dit is onder andere gedaan door in het

⁹ <https://healthy-workplaces.eu/>

¹⁰ Weyers MM e.a. Preventie beroepsziekten door stoffen. TNO vooronderzoek SZW Programma "Beter aan de slag met stoffen". TNO, Leiden, 2018.

¹¹ Douwes M e.a. Preventie beroepsziekten door fysieke belasting. TNO vooronderzoek voor SZW Programma Preventie Beroepsziekten. TNO, Leiden, 2020.

vooronderzoek relevante stakeholders te raadplegen in kwalitatief verkennend onderzoek¹²¹³ en door gericht de samenwerking te zoeken met brancheorganisaties.

Doelen

De geformuleerde doelen waren in het eerste programmaplan (2017) gericht op het thema gevaarlijke stoffen. Het centrale doel werd bij aanvang als volgt geformuleerd:

'Het voorkomen van beroepsziekten door stoffen, door het stimuleren van:

- *agendering en bewustwording*
- *gezond werken met stoffen (primaire preventie) en*
- *vroegtijdige signalering van klachten en leren van beroepsziektegevallen (secundaire preventie).'*¹⁴

Het streven was daarbij: *'Het stimuleren van een beweging samen met enthousiaste partners zoals branches, bedrijven, producenten en beroepsgroepen. Het programma zal vooral de samenwerking zoeken met welwillende partijen die zich zo veel mogelijk onder de risicovolle branches en bedrijven bevinden.'*¹⁵

Voor gevaarlijke stoffen is de focus gelegd op de grootste veroorzakers van ziektelast door stoffen. Het gaat dan in de eerste plaats om beroepslongziekten (waaronder COPD, astma, longkanker), en in de tweede plaats om beroeps gebonden kanker.¹⁶

Gaandeweg het programma zijn deze doelen bijgesteld en ook toegepast op de thema's fysieke overbelasting en fysieke onderbelasting. In figuur 2.1 heeft het ministerie de missie, ambitie en strategie van het programma preventie beroepsziekten samengevat.

¹² Berg, J ter, Y Schothorst. De beleving van fysieke belasting op het werk. Een verkennend onderzoek onder werkgevers in het MKB en werknemers. Kantar, Amsterdam, 2020.

¹³ Berg, J ter, Y Schothorst. Arbodeskundigen over preventie van ziekten/klachten door het werken met gevaarlijke stoffen. Kantar Public, Amsterdam, 2018.

¹⁴ Basiscontouren Programmaplan Preventie beroepsziekten door stoffen 2018-2021. Ministerie van SZW.

¹⁵ Basiscontouren Programmaplan Preventie beroepsziekten door stoffen 2018-2021. Ministerie van SZW.

¹⁶ Basiscontouren Programmaplan Preventie beroepsziekten door stoffen 2018-2021. Ministerie van SZW.

Figuur 2.1 Ambitie, missie en strategie van het programma preventie beroepsziekten

Een overzicht van de doelstellingen en doelgroepen per thema en per stroom is opgenomen in bijlage 2. In de doelen komen de begrippen risicobewustzijn en handelingsperspectief steeds terug. Voor fysieke overbelasting en onderbelasting waren de doelen en doelgroepen moeilijker terug te vinden in de documentatie. In bijlage 3 is een overzicht opgenomen van de bij aanvang van het programma beoogde activiteiten en realisatie daarvan voor het thema 'gevaarlijke stoffen'.

Arboportaal als centraal communicatiekanaal

Het Arboportaal is het belangrijkste communicatiekanaal van de directie G&VW voor wat betreft de wet- en regelgeving en de daarbij ingezette instrumenten op het terrein van gezond en veilig werken.¹⁷ De campagnewebsites van het programma preventie beroepsziekten zijn dan ook gekoppeld aan het Arboportaal. De ontwikkelde materialen en beschikbare kennis zijn bovendien op het Arboportaal te vinden. Daarmee is dit een belangrijke manier voor **borging** van de resultaten van het programma.

Uit de interviews met betrokkenen blijkt dat het (laten) plaatsen van informatie op het Arboportaal soms in de praktijk wel lastig kan zijn. Uit de interviews die zijn gehouden met werkgevers die betrokken waren bij het TOP-coach traject blijkt bovendien dat zij het Arboportaal niet kennen of niet raadplegen. Op basis van de interviews is de indruk dat de bekendheid en het gebruik van het Arboportaal bij brancheorganisaties wel vrij hoog is.

¹⁷ Bron: Jaarplan G&VW 2019.

2.3 Doorlooptijd en kosten

Het programma is in 2018 gestart met het thema gevaarlijke stoffen. Vanaf 2020 is ingezet op het thema fysieke belasting. In aanvulling hierop zijn in 2021 specifieke activiteiten ingezet gericht op het thema onderbelasting. Vanaf 2020 is minder intensief ingezet op het thema gevaarlijke stoffen. Lopende projecten voor gevaarlijke stoffen hebben nog wel doorgelopen en ook zijn nog nieuwsbrieven verstuurd. Voor het programma was bij aanvang 2 miljoen euro per jaar begroot (exclusief het reguliere budget voor TNO).¹⁸

In 2021 is besloten het programma in afgeslankte vorm te verlengen tot eind 2022. Deze verlenging is begroot op circa 500.000 euro. In 2022 is ingezet op:

- verlenging van het campagne- en interventiespoor op fysieke onderbelasting;
- een korte verlenging van het TOP-coach project voor fysieke overbelasting;
- borging van de resultaten en de netwerken van het programma voor gevaarlijke stoffen en fysieke belasting (en het afronden van lopende subsidies).¹⁹

Invloed van corona

Toen de coronacrisis in 2020 uitbrak heeft de directie G&VW een aantal activiteiten binnen het programma stil gelegd, en andere activiteiten getemporiseerd of juist opgepakt. Fysieke bijeenkomsten zijn aanvankelijk opgeschort. Branches gaven aan vooral druk te zijn met de gevolgen van corona, waardoor er geen capaciteit was voor andere activiteiten.²⁰ Later zijn bijeenkomsten digitaal ingevuld. Dat geldt bijvoorbeeld voor de Roadshows van MKB-Nederland (subsidietraject), de collegetours op mbo-scholen en de co-creatiesessies voor fysieke belasting. Het voordeel van webinars was dat daarmee soms een groter publiek kon worden bereikt en webinars op de websites gedeeld konden worden en konden worden teruggekeken. Nadeel was het gebrek aan informele contacten die van belang zijn bij netwerkvorming en het uitwisselen van ervaringen. Een aantal subsidietrajecten heeft vertraging opgelopen door corona. Daar is flexibel mee omgegaan. Wat is opgepakt is bijvoorbeeld een ontwikkeltraject REACH voor gevaarlijke stoffen en voorbereidingen op de campagne voor fysieke belasting.

2.4 Visie van stakeholders

In de gehele doorlooptijd van het programma zijn er verschillende stakeholders betrokken geweest. In deze paragraaf omschrijven we de visie van stakeholders op de doelen en opzet van het programma preventie beroepsziekten als geheel. Ervaringen met specifieke activiteiten komen aan de orde in hoofdstuk 3.

¹⁸ Basiscontouren Programmaplan Preventie beroepsziekten door stoffen 2018-2021. Ministerie van SZW.

¹⁹ Beslisnota toekomst programma preventie beroepsziekten. September 2021. (intern document).

²⁰ Koers programma preventie beroepsziekten 18-05-2020. (intern document).

Succesfactoren programma preventie beroepsziekten

- Alle aandacht die naar het onderwerp gezond en veilig werken toe gaat is volgens de geïnterviewde stakeholders goed, zo ook de aandacht die er met het programma preventie beroepsziekten is gerealiseerd.
- De partijen die betrokken zijn geweest bij de uitvoering van het programma, vinden over het algemeen dat goed is aangesloten bij de vooronderzoeken. De cijfers uit het vooronderzoek over de risico's zijn gebruikt voor de communicatie ter verhoging van het risicobewustzijn. In de campagne is extra aandacht besteed aan het betrekken van de sectoren met de hoogste risico's.
- Partijen zijn er blij mee dat de overheid inzet op gevaarlijke stoffen/fysieke belasting. Het is goed dat de overheid laat zien dat dit belangrijk is, en kennis ontwikkelt en dit toegankelijk maakt. Dat er aandacht is voor deze onderwerpen vanuit de overheid vinden stakeholders nodig, omdat het zo meer daadkracht krijgt en overtuiging naar hun achterban geeft.
- Diverse partijen noemen het toegankelijk maken van kennis als belangrijke opbrengst van het programma.
- Een netwerk opzetten zoals dat gedaan is tijdens het programma is van toegevoegde waarde, omdat zo krachten en verschillende perspectieven gebundeld kunnen worden.
- Inzetten op verschillende sociale media platformen kan bijdragen aan risicobewustzijn als deze platformen ook worden bezocht door de doelgroep.
- Het programma heeft volgens sommige brancheorganisaties en arboprofessionals handelingsperspectief geboden aan een aantal bedrijven die direct en actief betrokken zijn geweest bij het programma.
- Het delen van de STOP-strategie voor gevaarlijke stoffen en de TOP-strategie voor fysieke belasting zijn duidelijke en toegankelijke manieren om organisaties handvatten te geven hoe ze aan de slag kunnen met de onderwerpen. Voor bedrijven is het een simpele en effectieve methode om te hanteren. Bovendien lijken deze benamingen organisaties beter aan te spreken dan bijvoorbeeld de term arbeidshygiënische strategie.

Knelpunten programma preventie beroepsziekten

Vanuit geraadpleegde stakeholders die met een meer overkoepelende blik kijken naar de meerwaarde van het programma, kwamen een aantal kritische punten naar voren over de opzet en inhoud van het programma, namelijk:

- Het programma is breed opgezet, waardoor werkgevers of werknemers zich door de algemene informatie niet altijd aangesproken voelen.
- Met het geven van informatie en het voeren van campagne bereik je niet de meest urgente groep werkgevers, namelijk de groep die geen aandacht wil besteden aan goede werkomstandigheden²¹.
- Het programma is een tijdelijke impuls, maar er wordt onvoldoende gewerkt aan structurele oplossingen van de problemen bij het aanpakken van beroepsziekten.
- Arboprofessionals zeggen dat de gedeelde informatie in het programma voor hen niet heel vernieuwend was.
- Er is onvoldoende aandacht geweest voor de rol van de bedrijfsarts.

²¹ Het is de vraag of het realistisch is te verwachten dat het binnen de opzet en mogelijkheden van het programma past om te streven naar het beïnvloeden van organisaties die geen aandacht willen besteden aan goede arbeidsomstandigheden.

- Vanuit eerdere inzet op Arboconvenanten en Arbocatalogi is er al veel informatie voor werkgevers over gezond en veilig werken. Er is daarom geen reden om aan te nemen dat het aanbieden van meer informatie een verschil zal maken.
- Sommige stakeholders vragen zich af of de informatie eenvoudig te vinden is voor werkgevers en werknemers die weinig van het onderwerp afweten.
- Het programma zou meer mogen benadrukken dat werkgevers een expert moeten raadplegen over het werken met gevaarlijke stoffen.
- De activiteiten op het gebied van fysieke belasting zijn onvoldoende gekoppeld aan de meest voorkomende beroepsziekten. De aanpak is te algemeen gericht op het verminderen van fysieke belasting.
- Voor het thema fysieke onderbelasting is de link met beroepsziekten onduidelijk.
- Het verhogen van handelingsperspectief bereik je volgens geïnterviewde stakeholders niet door een campagne te voeren.
- Nadrukkelijke vermelding van concurrerende commerciële partijen in de uitingen van het programma is voor sommige arboprofessionals een belemmering geweest bij het delen van de informatie. Neutralere communicatie door de overheid maakt het voor arboprofessionals makkelijker om de producten en nieuwsbrieven te delen met hun klanten.

Verbeterpunten voor verhogen preventie beroepsziekten

Stakeholders hebben, naast een visie op het programma, ook een visie op wat er moet gebeuren in de toekomst om preventie van beroepsziekten te stimuleren. Zodoende schetsen wij enkele voorbeelden die zijn genoemd ter verbetering van een mogelijk programma in de toekomst.

- Echte stappen worden volgens enkele geïnterviewde stakeholders pas gezet op het moment dat een werkgever actief wordt gestimuleerd om mee te werken aan het verbeteren van gezond en veilig werken. Een actiever programma in plaats van een campagne is volgens stakeholders effectiever als het gaat om handelingsperspectief.
- Werkgevers zijn volgens enkele geïnterviewden vooral door geld sturen, dus wanneer zij moeten investeren, moet dat hen ook wat opleveren. Het is dus goed om werkgevers duidelijk te laten zien wat investering om gezond en veilig te werken hen oplevert. Daar kan je werkgevers mee overtuigen, aldus sommige stakeholders.
- Minder breed insteken: meer op één ziekte zitten als thema bijvoorbeeld. Bij het thema gevaarlijke stoffen is het meer ingestoken op enkele prioritaire stoffen, waar dit bij fysieke overbelasting bijvoorbeeld op veelvoorkomende ziektes had moeten gebeuren volgens enkele geïnterviewden.
- Om duidelijkheid te creëren over wat er verwacht wordt van werkgevers op het gebied van veilig en gezond werken is er volgens stakeholders meer overlap nodig in wat de Arbeidsinspectie wil en wat er vanuit de overheid wordt verwacht van werkgevers.

Resultaten en effecten

In dit hoofdstuk lopen we de resultaten en effecten van het programma langs. We beschrijven dit niet per thema, maar aan de hand van de verschillende soorten instrumenten die zijn ingezet. Daarmee kunnen we meer zicht krijgen op de succesfactoren en knelpunten per type instrument. Waar relevant benoemen we uiteraard de verschillen tussen de thema's.

Achtereenvolgens komen aan de orde:

- De communicatiecampagnes
- De bijeenkomsten voor kennisdeling (netwerkbijeenkomsten en webinars)
- De TOP-coach aanpak
- De subsidietrajecten
- De collegetours
- De co-creatiesessies voor fysieke belasting
- Kennis en innovatie

3.1 Communicatiecampagnes

Voor de zowel gevaarlijke stoffen, als voor fysieke overbelasting en onderbelasting is een campagne opgezet waarmee beoogd werd het risicobewustzijn van werkgevers en werknemers te verhogen. In deze paragraaf beschrijven we de campagnes en de ervaringen daarmee.

3.1.1 Campagne 'Veilig Werken met [gevaarlijke] stoffen'

Doel en doelgroep

De campagne 'Veilig Werken met [gevaarlijke] stoffen' is ingezet om bewustwording te creëren en handelingsperspectief te bieden aan werkgevers en werknemers. Het uitgangspunt van de campagne was de doelgroep meer bewust te maken van het feit dat ze ziek kunnen worden van hun werk, om vervolgens de stap te zetten naar concreet handelingsperspectief²². Daarbij lag de focus in het bijzonder op de stoffen: kwartsstof, lasrook, (hard)houtstof, dieselmotoremissie, chroom-6 en isocyanaten. Uit een vooronderzoek van TNO (2018) kwam naar voren dat deze stoffen op dat moment het belangrijkste risico vormden als het gaat om beroepsgerelateerde aandoeningen als gevolg van blootstelling aan deze stoffen²³. De aanpak van de campagne 'Veilig Werken met [gevaarlijke] stoffen' richt zich zodoende op het vergroten van risicobewustzijn van gevaarlijke stoffen in z'n algemeenheid, met in het bijzonder aandacht voor de STOP-strategie²⁴. De campagne liep van 2018 tot 2020.

Resultaten

Om de doelstellingen van bewustwording en handelingsperspectief te realiseren zijn er twee sociale media platformen, een website, een online test en nieuwsbrieven ingezet²⁵. Het tweede jaar is ook ingezet op PR via regionale media en vakmedia. Informatie over het onderwerp is onder andere verspreid door gebruik te maken van toolboxes, praktijkverhalen, video's en factsheets. Daarbij lag er een focus op het verspreiden van kennis en informatie over het STOP-strategie principe²⁶.

De campagnewebsite²⁷ voor de campagne 'Veilig Werken met [gevaarlijke] stoffen' is onderdeel van het Arboportaal van het ministerie van SZW. Het is een centraal punt van de campagne, waar allerlei informatie te vinden is over gevaarlijke stoffen. Tijdens de campagne is deze website 134.482 bekeken. Op een andere gelanceerde de website²⁸ konden werkgevers en werknemers door middel van een online test checken hoe veilig hun werkplek is. In totaal zijn er 505.493 weergaven van deze website geweest. Bovendien was er een mogelijkheid om na de test jezelf aan te melden voor gratis tips via de mailbox door experts en ervaringsdeskundigen. Ruim 2.320 mensen hebben zich aangemeld voor het ontvangen van de gratis tips via de mail. Er is nog een website²⁹ ontwikkeld waarop een veiligheidsheldenquiz kon worden gespeeld. Deze moest ervoor zorgen dat mensen die tijdens hun werk in aanraking komen met gevaarlijke stoffen zich bewuster worden van mogelijke gevaren en risico's.

²² BKB (2019). Online rapportage Q4 2018 - campagne Veilig werken met Gevaarlijke Stoffen.

²³ TNO (2018). Preventie Beroepsziekten door Stoffen. TNO Vooronderzoek SZW Programma "Beter aan de slag met stoffen".

²⁴ De STOP-strategie is een arbeidshygiënische strategie die vermeld staat in de Arbowet. Het bestaat uit concrete stappen die achtereenvolgens genomen moeten worden bij het werken met gevaarlijke stoffen. Voor verdere toelichting zie:

<https://stofvrijwerken.tno.nl/stop-strategie/stop-strategie-uitgelegd/>

²⁵ BKB (2019). Online rapportage Q4 2018 - campagne Veilig werken met Gevaarlijke Stoffen.

²⁶ Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (2022). Werken met gezond verstand = veilig werken met [gevaarlijke] stoffen. Campagneverslag.

²⁷ www.werkmetgezondverstand.nl

²⁸ www.hoeveiligwerk jij.nl

²⁹ www.veiligheidsheld.nl

In totaal hebben 2.229 mensen zich als abonnee aangemeld voor de nieuwsbrief gevaarlijke stoffen³⁰. Het betreft een stabiele groep: wanneer iemand zich inschreef bleek de kans groot dat dat diegene ook geabonneerd blijft³¹. Over het algemeen lijkt de nieuwsbrief goed te worden gelezen. In 2022 is de nieuwsbrief voor het onderdeel gevaarlijke stoffen overgegaan van maandelijks uitgave naar een uitgave per kwartaal. Er werd door abonnees met name doorgelinkt op linkjes met concrete informatie over de gevaarlijke stoffen. Bij vakinhoudelijke vragen of specifieke vragen rondom veilig werken was het tijdens het programma ook mogelijk om te mailen naar gevaarlijkestoffen@bkb.nl. Hier hebben naar schatting een paar honderd mensen gebruik van gemaakt. Vragen die werden gesteld gingen bijvoorbeeld over de campagnematerialen, eigen situaties op de werkvloer of inhoudelijk over gevaarlijke stoffen.

Voor de campagne 'Veilig Werken met [gevaarlijke] stoffen' is ook gebruik gemaakt van een radiospot om het gesprek op gang te brengen over de risico's van werkgerelateerde risico's van gevaarlijke stoffen. De radiospot was voornamelijk gericht op werkgevers en werknemers, maar ook bedoeld als een impuls om de omgeving het gesprek aan te laten gaan met de betreffende werkgevers en werknemers³².

Sociale media zijn ingezet om informatie en inspiratie te delen tijdens de campagne 'Veilig Werken met [gevaarlijke] stoffen'. Dit gebeurde vaak op een interactieve manier, door foto's en video's te delen op het Facebook, LinkedIn en Instagram account van het ministerie van SZW. Mensen konden zo zelf reageren op berichten en deze berichten ook verder verspreiden. Hieruit voortvloeiend is een LinkedIn-groep opgezet: Netwerk Gezond & Veilig Werken met Gevaarlijke Stoffen. Dit onlinenetwerk is ook na het programma blijven bestaan.

Verschillende instrumenten (zoals toolboxes of checklists), informatie en verslagen van de campagne-onderdelen zijn momenteel nog steeds beschikbaar via het Arboportaal. De andere websites zijn sinds het eindigen van de campagne in 2022 niet meer beschikbaar.

3.1.2 Campagne 'Hoe TOP werk jij?'

Doel en doelgroep

De campagne 'Hoe TOP werk jij?' was gericht op fysieke belasting en is van start gegaan in 2020 met een duur van twee jaar. Er is met de campagne ingezet op het creëren van bewustzijn en urgentie van het onderwerp bij werkgevers en werknemers, het bieden van handelingsperspectief en het aanjagen van een gedrags- en cultuurverandering³³. Het programma is uitgevoerd in samenwerking met prioritaire sectoren³⁴ (bouw, industrie, zorg, agrarisch & groen en vervoer & opslag).

³⁰ Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (2022). Werken met gezond verstand = veilig werken met [gevaarlijke] stoffen. Campagneverslag.

³¹ BKB (2022). Jaarrapportage 2021 - Gevaarlijke Stoffen, Hoe TOP werk jij? en Zet ook de stap.

³² Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (2022). Werken met gezond verstand = veilig werken met [gevaarlijke] stoffen. Campagneverslag.

³³ BKB (2020). Debrief Fysieke Belasting.

³⁴ BKB (2021). Plan Gezond & Veilig Werken 2022.

Resultaten

De campagne bestond uit het lanceren van een campagnewebsite, het lanceren van online test, het creëren en delen van sociale media content, het updaten van het Arboportaal en de inzet van een tweemaandelijks nieuwsbrief³⁵. Bovendien is er ingezet op PR in de regionale bladen en vakmedia. Informatie werd onder andere verspreid door middel van video's, luisterverhalen, foto's, toolboxen, factsheets, onderzoeken en informatieve pagina's. Het uitgangspunt van de campagneonderdelen was om te informeren, urgentie te creëren, te inspireren en te activeren³⁶.

Tijdens de campagne had de campagnepagina op het Arboportaal³⁷ 126.416 weergaven. Deze website heeft een centrale rol gehad in het geheel. Daarnaast is er een website³⁸ gelanceerd waarop werknemers een online test kunnen doen om inzichtelijk te maken wat de mogelijke gezondheidsrisico's van de werkplek zijn en daarbij behorend advies te ontvangen. In 2020 is de test zo'n 7.161 keer afgerond, waar er in 2021 zo'n 17.726 gebruikers op de website zijn geweest.

Het totaal aantal volgers van de nieuwsbrief voor de campagne 'Hoe TOP werk jij?' bedroeg aan het eind van 2021 zo'n 722 abonnees. De nieuwsbrieven werden goed gelezen, waarbij vooral werd doorgelinkt op aankondigingen van webinars en bijeenkomsten³⁹.

Sociale media zijn bij de campagne vooral gebruikt om te informeren, aandacht voor het onderwerp te genereren, te inspireren en te activeren. Zo zijn de meeste gebruikers van de website www.hoetopwerkjij.nl in 2021 via sociale mediakanalen op de website terechtgekomen.

3.1.3 Campagne 'Zet ook de stap'

Doel en doelgroep

De deelcampagne 'Zet ook de stap' richtte zich op fysieke onderbelasting. De campagne is van 2021 tot 2022 uitgevoerd. De doelstelling van de campagne was om zitwerkenden⁴⁰, te inspireren en te activeren om minder te zitten, meer te bewegen en vaker af te wisselen in taken en werkhouding⁴¹. De focus lag hier vooral op de communicatie, om zo aandacht voor het onderwerp te genereren en risicobewustzijn te creëren⁴². Een van de uitgangspunten was om mensen te activeren om deel te nemen aan de challenge van De Nationale Beweegminuut. Voorafgaand aan de campagne zijn doelen gesteld om traffic⁴³ te realiseren⁴⁴. De prioritaire doelgroep bestond uit werknemers en werkgevers in de ICT, de financiële dienstverlening en het openbaar bestuur, de zakelijke dienstverlening en het vervoer⁴⁵ ⁴⁶. Doordat de campagne

³⁵ Vhp (2023). Programma Preventie Beroepsziekten. Activiteiten en opbrengsten 2018 - 2022.

³⁶ BKB (2020). Uitwerking contentstrategie 'Hoe TOP werk jij? Pak lichamelijke belasting aan!'.

³⁷ www.arboportaal.nl/campagnes/hoetopwerkjij

³⁸ www.hoetopwerkjij.nl

³⁹ BKB (2022). Jaarrapportage 2021 - Gevaarlijke Stoffen, Hoe TOP werk jij? en Zet ook de stap.

⁴⁰ Werkenden met een beroep waarbij je lange tijd achter elkaar zit, zoals bijvoorbeeld chauffeur of een kantoorbaan.

⁴¹ BKB. Campagne Lichamelijke Onderbelasting.

⁴² Vhp (2023). Programma Preventie Beroepsziekten. Activiteiten en opbrengsten 2018 - 2022.

⁴³ Traffic is een verzamelnaam voor alle activiteit binnen een website, zoals bezoekers, aantal clicks en paginaweergaves.

⁴⁴ Initiative Media Nederland (2022). SZW Fysieke Belasting Eindevaluatie.

⁴⁵ Initiative Media Nederland (2022). Evaluatie SZW Fysieke Belasting | De Beweeg Minuut.

⁴⁶ BKB (2020). Memo: Strategie en campagneplan Fysieke belasting.

tijdens de coronaperiode is gelanceerd, was er extra aandacht voor beeldschermwerk tijdens het thuiswerken.

Resultaten

De aanpak voor de deelcampagne 'Zet ook de stap' bestond uit een nieuwsbrief, het updaten van het Arboportaal, de Nationale Beweegminuut PR campagne, en het delen van sociale content. Producten die gebruikt werden voor de campagne bestonden uit geluidsfragmenten en video's, waarin mensen met een zitberoep werden aangespoord om vaker te bewegen tijdens hun werktijd. De Nationale Beweegminuut werd op verschillende platformen gepromoot, onder andere via radiozenders, de campagnepagina⁴⁷, en platformen zoals YouTube, Facebook en Spotify. Daarnaast werd de pers opgezocht om aandacht te genereren. Ook was er een nieuwsbrief en konden mensen contact opnemen voor informatie via een WhatsApp Challenge⁴⁸.

Tijdens de campagne waren er zo'n 144.903 weergaven van de campagnepagina 'Zet ook de stap'⁴⁹. Aan de WhatsApp Challenge hebben zo'n 3.500 mensen deelgenomen. Er was ook een nieuwsbrief voor de campagne 'Zet ook de stap', waar het aantal lezers in een jaar tijd is gegroeid naar 1.409 abonnees. Abonnees lezen deze nieuwsbrieven over het algemeen goed⁵⁰.

De verwachte aantallen van de sociale mediacampagnes zijn ruimschoots gerealiseerd. De content van de campagne 'Zet ook de stap' heeft in 2021 ruim 8 miljoen weergaven op Facebook gehad. Daarvan hebben bijna 1,1 miljoen mensen gereageerd, een opmerking geplaatst, een foto/video bekeken, op een link geklikt of de content gedeeld. In totaal is er bijna 27.000 keer doorgeklikt naar de campagnepagina. De content die gedeeld is via LinkedIn ontving in 2021 meer dan 1,6 miljoen weergaven. In totaal waren er iets meer dan 78.000 betrokkenheidsacties. Het aantal kliks bedroeg iets meer dan 15.500 kliks⁵¹.

3.1.4 Ervaringen met de campagnes

In de vorige paragrafen zijn de verschillende onderdelen die zijn ingezet voor de communicatiecampagnes per thema beschreven. In deze paragraaf omschrijven we de visie en ervaringen van geïnterviewden met de communicatiecampagnes.

Succesfactoren

- De beoogde traffic van de campagnes is over het algemeen gerealiseerd⁵². Vaak zelfs ruim boven de verwachte aantallen.

⁴⁷ www.denationalebeweegminuut.nl

⁴⁸ BKB. Evaluatie De Nationale Beweegminuut & Hoe TOP werk jij?

⁴⁹ www.arboportaal.nl/campagnes/zet-ook-de-stap

⁵⁰ BKB (2022). Jaarrapportage 2021 - Gevaarlijke Stoffen, Hoe TOP werk jij? en Zet ook de stap.

⁵¹ BKB (2022). Jaarrapportage 2021 - Gevaarlijke Stoffen, Hoe TOP werk jij? en Zet ook de stap.

⁵² Onder reacties valt alles wat te maken heeft met reageren op sociale media content. Hieronder vallen bijvoorbeeld reacties, clicks, het delen van de content op eigen pagina etc.

- Wanneer er actief campagne werd gevoerd voor een thema, droeg dit bij aan het aantal nieuwe nieuwsbriefabonnees dat zich aanmeldde voor de nieuwsbrief van dat thema^{53 54 55 56}.
- Geïnterviewden vinden het feit dat er aandacht gegenereerd is voor de onderwerpen gevaarlijke stoffen en fysieke belasting goed. Doordat het vanuit het ministerie van SZW werd aangestuurd gaf het volgens sommige geïnterviewden extra nadruk op het belang van het onderwerp.
- De campagne heeft geholpen de beschikbare wetenschappelijke kennis te vertalen naar een breder publiek, de beschikbare instrumenten vindbaar te maken en de taal aan te passen zodat het begrijpelijk is voor een brede doelgroep.
- De campagne 'Zet ook de stap' werd goed opgepikt door de media volgens enkele geïnterviewden. Zo waren er bijvoorbeeld verscheidene talkshows waar het onderwerp aan bod kwam. Er is hierdoor veel media-aandacht gegenereerd door de campagne 'Zet ook de stap'.
- Succesfactor van de campagne 'Zet ook de stap' was volgens geïnterviewden dat het een juist momentum was door de coronaperiode waarin veel mensen thuis moesten werken. Dit heeft waarschijnlijk positief bijgedragen aan het doelbereik van de campagne.
- Uit de interviews met niet-betrokken brancheorganisaties⁵⁷, blijkt dat de campagne een deel van deze branches heeft bereikt. Enkelen hebben dit aangegrepen om zelf richting hun achterban aandacht te geven aan het onderwerp of gebruiken de informatie bij de update van hun arbocatalogus.

Knelpunten

- Er is geen duidelijk zicht op welke doelgroepen er precies zijn bereikt. Geïnterviewden zeggen dat aandacht genereren voor het onderwerp in de campagne altijd goed is, maar vragen zich af of het voldoende is geland bij werkgevers en werknemers.
- Campagnes kunnen volgens geïnterviewden bijdragen aan het risicobewustzijn, aan informatie rondom werkgerelateerde klachten en ziekten. Ze vragen zich echter af in hoeverre er handelingsperspectief gecreëerd kan worden door middel van een brede campagne, het urgentiegevoel moet ook aan worden gewerkt. Volgens sommige geïnterviewden is een te brede insteek voor handelingsperspectief niet altijd direct bruikbaar voor werkgevers en werknemers.
- Sommige geïnterviewden zeggen dat de campagne 'Hoe TOP werk jij?' lagere aantallen traffic heeft gerealiseerd dan de andere campagnes, doordat het gelanceerd is tijdens de coronaperiode. Hierdoor lag de focus voor veel organisaties op corona, waar ze geen ruimte hadden om aan andere onderwerpen te werken.
- Ongeveer een kwart van de geïnterviewden die deelnamen aan een ander onderdeel van het programma preventie beroepsziekten (zoals subsidies of TOP-coach projecten) wisten af van de campagnes die hier parallel aan liepen. Enkele geïnterviewden geven aan dat ze bijvoorbeeld niet wisten van de nieuwsbrieven die bij het thema hoorden. Het is echter niet duidelijk of deze geïnterviewden niets van de campagne hebben waargenomen, of dit niet bewust hebben geregistreerd of onthouden.

⁵³ BKB (2021). Jaarrapportage Gevaarlijke Stoffen en Lichamelijke Belasting 2020.

⁵⁴ BKB (2022). Jaarrapportage 2021 – Gevaarlijke Stoffen, Hoe TOP werk jij? En Zet ook de stap.

⁵⁵ BKB (2019). Online rapportage Q4 2018 - campagne Veilig werken met Gevaarlijke Stoffen.

⁵⁶ Vhp (2023). Programma Preventie Beroepsziekten. Activiteiten en opbrengsten 2018 – 2022.

⁵⁷ Gebaseerd op interviews met 14 brancheorganisaties die niet actief betrokken zijn geweest bij het programma.

- Door de betrokkenheid van veel verschillende partijen, met hun eigen contacten en netwerk, was de communicatie vanuit het programma niet altijd eenduidig. Voor fysieke belasting heeft TNO bijvoorbeeld een eigen netwerk met een eigen nieuwsbrief, die verscheen naast de campagne nieuwsbrieven. Een deel van de betrokken brancheorganisaties en bedrijven had vooral contact met Vhp, TNO of BKB. Zij waren minder op de hoogte van het brede programma en voor hen was de rol van het ministerie van SZW minder in beeld.
- Uit de interviews met niet-betrokken brancheorganisaties⁵⁸ blijkt dat zij niet allemaal bekend zijn met de campagne. Twee branches geven aan dat zij wel interesse hebben in dergelijke informatie van het ministerie en vragen zich af waarom het ministerie hen niet bereikt met deze informatie. Mogelijk had een meer directe benadering van branches (met arbocatalogi) van toegevoegde waarde kunnen zijn.

Conclusie

De doelstellingen in het aantal mensen dat bereikt moest worden zijn behaald met de campagnes, maar het is niet geheel duidelijk of de juiste doelgroep is bereikt. Volgens geïnterviewden kan een campagne bijdragen aan het risicobewustzijn van werkgevers en werknemers, maar vragen geïnterviewden zich af of een campagne de meest effectieve manier is om echt handelingsperspectief te bieden aan werkgevers en werknemers. Volgens hen is hier meer voor nodig dan een campagne, bijvoorbeeld een programma inclusief toezicht vanuit de NLA. De meerwaarde van de campagne is volgens de meeste geïnterviewden dat er aandacht is gegeneerd voor deze onderwerpen, die volgens hen eerder niet in deze mate aanwezig was.

3.2 Bijeenkomsten voor kennisdeling

Voor alle thema's zijn bijeenkomsten voor kennisdeling als interventie ingezet. Echter, het type bijeenkomst was verschillend voor de thema's gevaarlijke stoffen en fysieke belasting. Voor het thema gevaarlijke stoffen zijn netwerkbijeenkomsten georganiseerd, voor het thema fysieke belasting zijn webinars en masterclasses georganiseerd. Het programma is afgesloten met een slotbijeenkomst. Voor fysieke belasting zijn met vertegenwoordigers van branches ook co-creatiesessies georganiseerd. Deze komen aan de orde in paragraaf 3.6.

3.2.1 Netwerkbijeenkomsten gevaarlijke stoffen

Doel

Er zijn tien bijeenkomsten voor het thema gevaarlijke stoffen georganiseerd⁵⁹. De netwerkbijeenkomsten waren er om het netwerk te inspireren en te motiveren om veiliger te werken met gevaarlijke stoffen⁶⁰. Afhankelijk van de bijeenkomst was het gericht op

⁵⁸ Gebaseerd op interviews met 14 brancheorganisaties die niet actief betrokken zijn geweest bij het programma.

⁵⁹ Bestaande uit: Kick-off bijeenkomst, Veilige Werkwijzen bijeenkomst, symposium presentatie essaybundel 'Experts over preventie van beroepsziekten door stoffen, vier Sectorbijeenkomsten, Innovatiefestival Gevaarlijke stoffen, bijeenkomst 'Aan de slag met gedrag!' en Chroom-6 bijeenkomst. uit: Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (2022). Werken met gezond verstand = veilig werken met [gevaarlijke] stoffen. Campagneverslag.

⁶⁰ Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (2022). Werken met gezond verstand = veilig werken met [gevaarlijke] stoffen. Campagneverslag.

verschillende doelgroepen en hadden de bijeenkomsten daarom verschillende doeleinden. Zo zijn er sectorbijeenkomsten, maar ook werkbezoeken georganiseerd.

Doelgroep

Aan de kick-off bijeenkomst konden bijvoorbeeld de medewerkers van de overheid, brancheorganisaties en werkgevers en werknemers van verschillende organisaties deelnemen. Doordat een aantal bijeenkomsten in de coronaperiode vielen, werden enkele bijeenkomsten noodgedwongen online gehouden.

Er zijn voor het onderdeel 'Veilig Werken met [gevaarlijke] stoffen' specifieke sectorbijeenkomsten georganiseerd en er is een Gevaarlijke Stoffen Innovatiefestival georganiseerd. Hiervoor waren brancheorganisaties, arboprofessionals, preventiemedewerkers, en werknemers- en werkgeversorganisaties uitgenodigd. Tijdens de sectorbijeenkomsten werden goede voorbeelden uit de praktijk weergegeven op de werkplek. Deze bijeenkomsten waren erop gericht om praktische handvatten te geven en om ideeën uit te wisselen over hoe veilig(er) gewerkt kan worden met gevaarlijke stoffen⁶¹. Bij het Gevaarlijke Stoffen Innovatiefestival was het doel bezoekers te inspireren en de nieuwste innovaties te tonen op het gebied van veilig en gezond werken met gevaarlijke stoffen. De bijeenkomst over Chroom-6 was gericht op het delen van de nieuwste kennis en hoe te handelen met die kennis.

Uit de interviews komt naar voren dat deelnemers aan de (netwerk)bijeenkomsten deze als waardevol zien. De meerwaarde zit voor de meeste geïnterviewden vooral in het netwerken en uitwisselen van informatie tussen de betrokken partijen. De meeste geïnterviewde arboprofessionals zeggen dat de informatie die gedeeld werd op bijeenkomsten al bekend was bij hen, waar anderen aangeven dat ze de gedeelde informatie interessant en vernieuwend vonden. Over het algemeen was iedereen tevreden over de organisatie en uitvoering van de netwerkbijeenkomsten.

Succesfactoren

- De netwerkbijeenkomsten leverden voor een aantal geïnterviewde betrokkenen kennis en inspiratie op hoe andere organisaties met het onderwerp gevaarlijke stoffen omgaan en wat hun ervaringen zijn. Zij vonden de informatie bruikbaar.
- Enkele geïnterviewden zeggen dat ze het in contact komen met andere (nieuwe) partijen een meerwaarde vonden aan de netwerkbijeenkomsten.

Knelpunten

- De gedeelde kennis was erg breed. Sommige geïnterviewden zeggen dat ze liever dieper op de inhoud waren ingegaan en meer wetenschappelijke onderbouwing wilden tijdens de bijeenkomsten. Het was volgens sommige deelnemers een algemeen verhaal over gevaarlijke stoffen, waardoor de gedeelde informatie voor hen niet vernieuwend was.
- Volgens sommige geïnterviewden waren er bij de netwerkbijeenkomsten vooral personen aanwezig die al veel bezig zijn met het onderwerp. Er waren volgens meerdere geïnterviewden bijvoorbeeld meer arboprofessionals aanwezig dan werkgevers van (vooral

⁶¹ Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (2022). Werken met gezond verstand = veilig werken met [gevaarlijke] stoffen. Campagneverslag.

kleinere) bedrijven. Volgens deze geïnterviewden bereik je de doelgroep die het minst betrokken bij het onderwerp is dus niet door middel van deze bijeenkomsten. Andere geïnterviewden geven aan dat de voorlopers die aanwezig zijn de nieuwe kennis kunnen verspreiden in hun netwerk, en dit zodoende ook werkgevers kan bereiken.

- Geïnterviewde betrokkenen aan andere activiteiten van het programma zeggen dat ze niet altijd op de hoogte waren van de bijeenkomsten die georganiseerd werden. Deze mensen zijn of onvoldoende bereikt met de nieuwsbrieven of ze hebben de inhoud onvoldoende tot zich genomen.

Conclusie

De netwerkbijeenkomsten voor het onderdeel gevaarlijke stoffen lijken voornamelijk bezocht door personen die al bezig waren met het onderwerp gevaarlijke stoffen in hun werk, zoals arboprofessionals. Voor sommigen van de geïnterviewden werd er tijdens de bijeenkomsten bruikbare informatie en inspiratie gedeeld, waar anderen de informatie te algemeen en weinig vernieuwend vonden.

3.2.2 Webinars en masterclasses fysieke belasting

Doel en doelgroep

Voor het thema fysieke belasting zijn verschillende webinars en masterclasses georganiseerd, door de coronapandemie kon het niet in een andere vorm dan via online communicatie. Deze werden ingezet om kennis over de onderwerpen fysieke overbelasting en onderbelasting te delen met belanghebbenden⁶². De thema's zijn mede gebaseerd op gesprekken met stakeholders voor het vooronderzoek. Geïnteresseerden konden zichzelf aanmelden om deel te nemen. Ook werd deelname aan de webinars en masterclasses via verschillende kanalen gepromoot. Zo werden de webinars en masterclasses bijvoorbeeld aangekondigd in de nieuwsbrief⁶³.

Resultaten

Voor het onderdeel fysieke overbelasting zijn in totaal 16 webinars/masterclasses gegeven, waar bij 13 webinars (mede) aandacht is geweest voor het onderdeel fysieke onderbelasting⁶⁴. De onderwerpen waren zeer divers. Zo was er een webinar over exoskeletten en een webinar waarbij de bronaanpak werd uitgelicht. De opkomst op de webinars was volgens geïnterviewden over het algemeen goed.

Succesfactoren

- De toegevoegde waarde van de webinars zit hem volgens de geïnterviewden in het delen van praktijkvoorbeelden. Dit is inspirerend en soms direct van toepassing in het eigen werkveld.

⁶² Directie Gezond & Veilig werken Team B. Memo: Briefing jaarplan 2021.

⁶³ BKB (2022). Jaarrapportage 2021 - Gevaarlijke Stoffen, Hoe TOP werk jij? en Zet ook de stap.

⁶⁴ Vhp (2023). Programma Preventie Beroepsziekten. Activiteiten en opbrengsten 2018 - 2022.

- Iedere geïnteresseerde kon deelnemen aan de webinars, waardoor de webinars een groot bereik hadden.

Knelpunten

- Het is niet duidelijk of de beoogde doelgroep aanwezig is geweest bij de webinars. Veel webinars zijn online gegeven, waardoor er minder zicht was op de doelgroep.
- Doordat veel webinars online zijn gehouden, was het ook moeilijk om de reactie van het publiek goed te kunnen volgen. Er is geen zicht op hun ervaring met de deelname aan de webinars.

Conclusie

De webinars die zijn gehouden voor het thema fysieke belasting gingen over diverse onderwerpen. Over het algemeen werden de webinars goed bezocht, mede doordat deze bijeenkomsten online zijn uitgevoerd. Er is echt er geen duidelijk zicht op wie de webinars precies hebben bezocht en wat zij met de geboden informatie hebben gedaan.

3.2.3 Slotbijeenkomst programma preventie beroepsziekten

In oktober 2022 is er een fysieke slotbijeenkomst geweest voor de gehele campagne. Tijdens de slotbijeenkomst werd teruggekeken naar de campagnes rondom gevaarlijke stoffen, fysieke overbelasting en fysieke onderbelasting.

Meerdere geïnterviewden vonden de slotbijeenkomst een goede manier om inzichtelijk te maken wat er allemaal is verwezenlijkt in de afgelopen jaren. Ook vond het grootste deel van de geïnterviewden de verschillende onderwerpen die werden uitgelicht interessant. Wel zijn er enkele geïnterviewden die graag meer een weergave hadden willen hebben van de opbrengsten van het programma.

3.3 TOP-coach aanpak

Uit de voorstudies en gesprekken met het programmanetwerk bleek dat er behoefte was aan "hands on"-begeleiding om aan de slag te gaan met fysieke belasting en daarmee een beweging in gang te zetten in de praktijk. Het TOP-coach project bestond uit de inzet van verbetercoaches (TOP-gidsen) die "hands on" begeleiding boden aan sectoren en bedrijven in de prioritaire sectoren. Het ministerie wilde hiermee inzetten op een blijvend (duurzaam) effect. Deze aanpak werd gekozen als alternatief voor het tijdrovende verstrekken van subsidies. Met deze inzet werd ondersteuning in natura geboden. Voor het ministerie was dit ook een manier om ervaring op te doen met een dergelijke interventie. Commitment vanuit de sectoren en bedrijven die wilden meedoen aan de pilot was een belangrijke voorwaarde.⁶⁵ Het TOP-coach project werd uitgevoerd door Vhp in 2020 t/m 2022.

In eerste instantie is het TOP-coach project ingezet voor het thema fysieke overbelasting. Later is dezelfde aanpak ook ingezet voor het thema fysieke onderbelasting.

⁶⁵ Voorstel TOP coaches – Panteia/Vhp, 11 december 2020.

Doel

Doel van het TOP-coach project was het bieden van ondersteuning en begeleiding aan sectoren en bedrijven in prioritaire sectoren, waarbij zij zelf nog steeds verantwoordelijk zijn voor de implementatie van de maatregelen. De ondersteuning is erop gericht hen te stimuleren zelf met primaire en secundaire preventie van fysieke belasting aan de slag te gaan.⁶⁶ Om een duurzame inzet op fysieke belasting te realiseren, worden de bedrijven ondersteund bij het bouwen van een organisatiestructuur.

Per sector zou een TOP-coach worden ingezet als vertegenwoordiger van de sector met fysieke belasting als aandachtsgebied. Vanuit het programma zouden zij worden ondersteund door een TOP-gids (een specialist fysieke belasting van Vhp die het bedrijf en de TOP-coach begeleidt en ondersteunt).⁶⁷

Doelgroep

Bij aanvang van het project was de doelstelling ondersteuning te bieden aan de vijf prioritaire sectoren voor fysieke belasting: landbouw, industrie, bouw, vervoer en zorg. Per sector werd beoogd één bedrijf ondersteuning te bieden.⁶⁸

Voor fysieke onderbelasting is de aandacht gericht op de sectoren waar de gemiddelde zittijd tijdens het werk hoog is, te weten: ICT, financieel, bestuur, vervoer en zakelijk.

Resultaten

Voor fysieke overbelasting zijn drie prioritaire sectoren actief betrokken geweest door het aanstellen van een TOP-coach. In twee van deze sectoren is het echter niet gelukt bedrijven te werven voor deelname aan het traject. In andere branches was de brancheorganisatie beperkt betrokken, maar hebben wel bedrijven deelgenomen aan het project.

Voor fysieke onderbelasting was er op sectorniveau geen animo voor deelname aan het project. Daarom is gekozen voor een insteek via enkele bedrijven.⁶⁹

In totaal hebben 11 bedrijven aan het TOP-coach project deelgenomen, waarvan één bedrijf (vanuit handel en logistiek) voor zowel overbelasting als onderbelasting (zie tabel 3.1).

Tabel 3.1 Overzicht van betrokken brancheorganisaties en deelnemende bedrijven bij TOP coach aanpak

	Betrokkenheid brancheorganisatie	Deelnemende bedrijven
Overbelasting		

⁶⁶ Voorstel TOP coaches - Panteia/Vhp, 11 december 2020.

⁶⁷ Vermeulen H, N de Langen, I Draisma. TOP-coach project: procesbeschrijving en resultaten. Vhp / ministerie van SZW, 2022.

⁶⁸ ⁶⁸ Voorstel TOP coaches - Panteia/Vhp, 11 december 2020.

⁶⁹ Ook hebben enkele bezoeken aan chauffeurscafés plaatsgevonden, om interviews te houden met chauffeurs. Doel was het bereiken van deze doelgroep en inzicht te krijgen in wat er bij hen speelt.

Agrarische en groene sectoren	Actief	-
Bouw en infrastructuur	Actief	-
Handel en logistiek	Actief	2
Gehandicaptenzorg	Beperkt	2
Pluimvee industrie/ Vleessector	Beperkt	5
Onderbelasting		
Hogescholen	Beperkt	1
Vervoer	Beperkt	1

In het kader van de evaluatie zijn interviews gehouden met zes deelnemende bedrijven. Daaruit blijkt dat bij drie van deze organisaties het traject naar tevredenheid is verlopen en stappen zijn gezet om de aandacht te borgen in structureel beleid en/of overleg. Bij twee organisaties is er wel een resultaat behaald in de vorm van training of informatiemateriaal voor medewerkers, maar is er niet zozeer sprake van inbedding in het beleid. In één organisatie zijn er - naar eigen zeggen - nauwelijks opbrengsten van het traject. De meeste organisaties zijn zeer tevreden over de ondersteuning door Vhp, door o.a. de praktische insteek en flexibiliteit, en ook het enthousiasme, snelheid van handelen en nieuwe ideeën. Het gebrek aan resultaat of structurele inbedding hangt veelal samen met een gebrek aan commitment bij het management, soms gecombineerd met de uitval van de trekker voor het project in de organisatie.

Voorbeeld van een succesvol traject (1)

In dit bedrijf waren er ziektegevallen door fysieke belasting. Ook gaven de ISO-certificering en de RI&E aandachtspunten voor fysieke belasting. Vhp heeft in deze organisatie verkennende gesprekken gevoerd, praktische workshops uitgevoerd op de werkvloer en vervolgens ondersteuning geboden bij het opstellen van het arbobeleidsplan. Vhp heeft de organisatie kunnen helpen bij het bedenken (en uitvoeren) van concrete oplossingen voor fysiek belastende situaties, die passen bij de organisatie. Het bedrijf heeft met het doorlopen van de aanpak voor fysieke belasting ervaren hoe een meer preventieve aanpak van risico's werkt, en heeft deze aanpak onderdeel gemaakt van het arbobeleid. Het bedrijf wil dit nu ook doortrekken naar andere thema's. Daarvoor is o.a. een arboteam ingesteld dat één keer per kwartaal bijeenkomt. Toch merkt de organisatie dat het vasthouden van de aandacht lastig is.

Voorbeeld van een succesvol traject (2)

Deze organisatie had al een vrij goed programma voor fysieke belasting, maar door veranderingen in de organisatie was de aandacht daarvoor weggezakt. Verzuim door fysieke belasting was mede aanleiding om dit nieuw leven te willen inblazen. Vhp heeft bij deze organisatie een nulmeting uitgevoerd en inspiratiesessies gehouden voor medewerkers. Het effect van de inzet is merkbaar in een flinke toename van aanmeldingen voor scholing over fysieke belasting. De werkgroep fysieke belasting van de organisatie is weer opgestart. En

bovendien is in de begroting structureel budget vrijgemaakt voor een kartrekker voor de werkgroep fysieke belasting, om zo het onderwerp onder de aandacht te houden. Vhp heeft een stimulerende rol gespeeld bij het betrekken van de directie. *'Het heeft ons uitgedaagd om hierover met de directie in gesprek te gaan. Anders hadden we dat waarschijnlijk laten zitten.'*

Voorbeeld van een minder succesvol traject (3)

Bij deze organisatie was verouderd beleid rondom fysieke belasting de reden om deel te nemen aan het TOP-coach traject. Deelname moest een impuls geven aan het onderwerp. Vhp heeft een meting onder medewerkers uitgezet en werkplekonderzoeken gedaan. Door ontwikkelingen binnen de organisatie (langdurige uitval van de coördinator voor het onderwerp fysieke belasting en een wisseling van directie) was er veel minder mogelijk in het TOP-coach traject dan vooraf werd verwacht. Mede doordat het moeilijk was bestuurlijk commitment te verkrijgen, is het plan om het beleid onder de loep te nemen niet gerealiseerd. De organisatie heeft het als waardevol ervaren dat Vhp heeft meegedacht welke stappen wel mogelijk waren in het traject. Daardoor is het wel gelukt in te zetten op het werk van de ergocoaches, zijn er kleine stappen gezet en is het onderwerp fysieke belasting wel weer meer op de kaart gezet in de organisatie. Meer structurele effecten op het beleid van de organisatie zijn echter niet gerealiseerd.

Succesfactoren

- In de vleesverwerkende industrie werden systeeminspecties van de NLA gekoppeld aan de mogelijkheid om deel te nemen aan het TOP-coach project. Dit leidde tot veel aanmeldingen, waardoor een selectie van deelnemers mogelijk was.
- Toen bleek dat er vanuit sectoren geen animo was voor het TOP-coach project voor onderbelasting, is gekozen voor een insteek bij enkele bedrijven. Dit maakte het mogelijk om toch een aantal goede voorbeelden uit te werken. In een later stadium konden hierdoor de brancheorganisaties soms toch nog worden betrokken.
- De goede voorbeelden en geleerde lessen in bedrijven zijn door de brancheorganisaties gedeeld met hun achterban via nieuwsbrieven, artikelen en/of bijeenkomsten.

Knelpunten

- De werving van brancheorganisaties en bedrijven kostte veel tijd en leidde tot beperkt resultaat. Vooral voor het thema onderbelasting was ook op sectorniveau weinig belangstelling.
- Corona was een flinke belemmering. In de zorgsectoren ging bijvoorbeeld de aandacht uit naar andere onderwerpen. Maar ook in andere sectoren zorgde het voor meer onzekerheid bij werkgevers en had het invloed op de prioriteiten.
- In verschillende branches was de ervaring dat bedrijven zich niet aan het traject durfden te committeren. De stap was voor hen te groot. De aanpak was te omvangrijk, en daarmee te belastend voor veel bedrijven. De brancheorganisaties denken dat de aanpak nog laagdrempeliger moet zijn, in 'hapklare brokken'. Benodigde investeringen die voort zouden kunnen komen uit het traject kunnen ook een belemmering zijn geweest.

- Het traject is gericht op een cultuurverandering, waardoor op een andere manier gekeken wordt naar arbeidsrisico's en de organisatie minder adhoc maatregelen neemt. Een cultuurverandering kost veel tijd en vereist commitment van het management in de organisatie. Het is niet in alle organisaties gelukt dit commitment te krijgen.
- De hoge druk op de einddatum is ook genoemd als knelpunt. Dat heeft naar verwachting een belemmerende werking gehad op de deelname.
- Een gebrek aan commitment van het management van de organisatie is in diverse gevallen een reden geweest voor het voortijdig beëindigen van het traject of het niet structureel kunnen inbedden van de resultaten.

Conclusie

Ten eerste concluderen we dat, ondanks een voor het bedrijf kosteloos aanbod van ondersteuning en de rol van brancheorganisaties in de werving, het animo voor deelname bij bedrijven beperkt was. Alleen in de sector waar het traject door de NLA werd gekoppeld aan de systeeminspecties was er een substantieel aantal aanmeldingen. Corona speelde hierbij waarschijnlijk een belemmerende rol, door de onzekerheid die dit met zich meebracht bij bedrijven. En ook noemden verschillende betrokkenen de tijdsdruk op het project - waarbij de activiteiten in de maand december moesten worden uitgevoerd - als belemmerende factor.

De 'hands on' begeleiding in bedrijven heeft desalniettemin bij een deel van de deelnemende organisaties een (flinke) impuls gegeven aan de aanpak van fysieke belasting. Bij deze organisaties heeft de inzet van het traject geleid tot een versnelling en een meer structurele en preventieve aanpak van fysieke belasting.

Het TOP-coach traject werkte vooral voor organisaties die het onderwerp wilden aanpakken, maar nog niet zo goed wisten hoe ze dat kunnen doen, en voor organisaties waarbij aan bestaande aanpakken en structuren nieuw leven ingeblazen moest worden. Ziekteverzuim als gevolg van fysieke belasting was hier vaak de drijfveer. Bij deze organisaties heeft de aanpak met o.a. het uitvoeren van een inventarisatie, het opstellen van een plan van aanpak en het trainen van medewerkers geholpen om een meer gestructureerde aanpak te realiseren.

Tegelijkertijd zijn bij andere deelnemende bedrijven de resultaten beperkt. Met name als trekkers van het project in het bedrijf wegvallen en/of er onvoldoende draagvlak is bij het management, is het moeilijk om tot substantiële en structurele resultaten te komen.

De beoogde betrokkenheid van sectoren bij het traject is in beperkte mate gerealiseerd. Voor fysieke onderbelasting was er geen draagvlak bij prioritaire sectoren, en ook bij fysieke overbelasting was de betrokkenheid van de brancheorganisaties in de praktijk beperkt. Wel was er bij enkele sectoren draagvlak voor de aanpak van het thema fysieke belasting en is op andere manieren gezocht naar een invulling van het project. Zo is door of samen met deze brancheorganisaties in webinars en bijeenkomsten kennis gedeeld over de aanpak van fysieke belasting.

Met de TOP-coach aanpak werd ten slotte beoogd kennis en ervaringen te delen om ook andere bedrijven in de sector te motiveren aan de slag te gaan met fysieke belasting. Een aantal goede voorbeelden uit het TOP-coach traject zijn binnen het programma gedeeld via nieuwsbrieven en websites. Ook hebben de betrokken brancheorganisaties de inzichten uit de TOP-coach projecten via bijeenkomsten en/of artikelen gedeeld met hun achterban. Het is niet bekend of dit andere bedrijven ook heeft aangezet tot actie. Aangezien de betrokkenheid van

sectoren laag was en het animo van werkgevers voor dit thema beperkt, is het de vraag in hoeverre het TOP-coach project een bredere doorwerking heeft dan de effecten bij de deelnemende bedrijven.

3.4 Subsidietrajecten

Subsidies zijn binnen het programma vooral ingezet voor het thema gevaarlijke stoffen (spoor 2) en waren gericht op ondersteuning van (2A) Actieplannen van branches en (2B) activiteiten van arbozorgprofessionals en andere stakeholders. Bij actieplannen (2A) kon het gaan om onderwerpen als: het ontwikkelen van een veilige werkwijze, communicatieactiviteiten/gedragsinterventies, vroege signalering van klachten en verbeteren integrale arbozorg.⁷⁰ De andere subsidies (2B) waren gericht op het stimuleren van een integrale aanpak van preventie van beroepsziekten bij relevante beroepsgroepen of koepels van stakeholders.

Daarnaast is vanuit het programma subsidie verstrekt voor drie gedragsonderzoeken op het gebied van gevaarlijke stoffen en voor twee (onderzoeks)trajecten op het gebied van fysieke belasting.

Gevaarlijke stoffen: Actieplannen van branches

Het **doel** van de subsidies ter ondersteuning van Actieplannen van branches was 'het stimuleren van branches/brancheorganisaties tot een brancheaanpak (gericht op communicatie/gedragsinterventies, het ontwikkelen van veilige werkwijzen en verbetering in signalering van gezondheidsklachten en integrale arbozorg)'.

De **doelgroep** bestond uit branches en brancheorganisaties in de prioritaire sectoren voor gevaarlijke stoffen.

Resultaten

Binnen het programma zijn subsidies verstrekt aan vijf branches/brancheorganisaties:

Producenten Organisatie Varkenshouderij (POV)	Blootstellingsonderzoek stof en endotoxinen in de varkenshouderij.
Stichting ERM	Ontwikkelen van veilige werkwijzen voor het werken met verschillende soorten zandsteen in de monumentenzorg.
Carrosseriebranche	Ontwikkelen van een veilige werkwijze voor het werken met gevaarlijke stoffen in de carrosseriebranche.
Stigas	Campagne 'Pak stof aan' in de Agrarische en groene sector.

⁷⁰ Basiscontouren Programmaplan Preventie beroepsziekten door stoffen 2018-2021. Ministerie van SZW.

Evofenedex	Campagne over risico's van CMR-stoffen in magazijnen.
------------	---

Deze activiteiten zijn grotendeels volgens plan uitgevoerd, en hebben in de betrokken sectoren een flinke impuls gegeven aan de aandacht voor gevaarlijke stoffen. Op basis van de uitgevoerde activiteiten gericht op kennisontwikkeling en kennisverspreiding (ontwikkeling van veilige werkwijzen in twee branches, branchegerichte campagnes in twee branches en een blootstellingsonderzoek in één branche), kan aangenomen worden dat met deze trajecten de informatievoorziening aan werkgevers over gevaarlijke stoffen is geïntensiveerd en de kennis over risico's en handelingsperspectieven onder de aandacht zijn gebracht van de bij bedrijven in de betreffende branches. In hoeverre dit bij bedrijven heeft geleid tot meer kennis of daadwerkelijke veranderingen in de werkwijze is niet in kaart gebracht.

In aanvulling op de branchespecifieke subsidies, heeft MKB-Nederland Roadshows georganiseerd met als doel kennisdeling tussen MKB-bedrijven te stimuleren, hierop is meegedacht vanuit het ministerie. Aanvankelijk waren tien roadshows beoogd. Uiteindelijk zijn vijf roadshows in de vorm van webinars gerealiseerd. MKB-Nederland constateerde dat de complexiteit en gevoeligheid van het onderwerp gevaarlijke stoffen een hoge drempel opwierp voor branches om mee te werken⁷¹. Dit hing bijvoorbeeld samen met een lopende discussie over te hanteren grenswaarden. Door corona zijn de bijeenkomsten in de vorm van webinars georganiseerd. Op basis van de webinars zijn artikelen opgesteld met geleerde lessen, die door de branches zijn gedeeld met hun achterban. Daarin werd gelinkt naar de webinars. Daardoor zijn deze veelvuldig bekeken (enkele honderden keren per webinar, aldus MKB-Nederland). Het voordeel van de online aanpak is dus dat de sessies een groter bereik hebben gehad dan wanneer dit fysiek had plaatsgevonden.

Gevaarlijke stoffen: activiteiten van arbozorgprofessionals en andere stakeholders

Doel en doelgroep

De subsidies gericht op arbozorgprofessionals en andere stakeholders hadden als doel:

1. Het verbeteren van samenwerking tussen beroepsgroepen betrokken bij preventie en behandeling van beroepsziekten;
2. Bewustwording bij curatieve zorgverleners over de invloed van de factor arbeid, en het incorporeren van arbeid in de diagnose en behandeling.

Resultaten

Hiertoe zijn drie subsidies verstrekt, aan de Nederlandse Vereniging van Arbeidhygiënisten (NVvA), de Longalliantie Nederland en SBI Formaat. Onderstaand is kort beschreven welke activiteiten met de subsidies zijn gerealiseerd.

⁷¹ Eindrapportage Roadshows Kennisplatform gevaarlijke stoffen. MKB Nederland, 2022.

<p>NVvA</p>	<p>Actieplan NVvA Voorkomen van beroepsziekten: Kennis over preventie van beroepsziekten mobiliseren en verspreiden onder bedrijven en andere stakeholders.</p> <p>Ingezette activiteiten zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het ontwikkelen van materialen voor lessen over de preventie van beroepsziekten. Dit heeft een plaats gekregen in de stimuleringsregeling Fit veilig en gezond werken voor mbo-opleidingen. • Bijdrage aan de Collegetours. • Leaflets voor ZZP'ers in zorg, bouw, techniek en agrarische sector, waarin op handzame manier is verteld hoe veilig om te gaan met gevaarlijke stoffen. • Ontwikkelen van trainingsmateriaal voor arbeidshygiënisten over de benutting van de RI&E en PAGO bij het voorkomen van beroepsziekten. • Het ontwikkelen van een training voor bedrijfsartsen. Deze training is één keer aangeboden, maar is niet overgenomen door andere partijen.
<p>Longalliantie Nederland (LAN)</p>	<p>Het project richt zich op: 1. vergroten van de bewustwording van de gevaren van stoffen bij werkgevers, werknemers en zorgverleners, 2. het vergroten van de aandacht voor werkgerelateerde factoren in de zorg naar patiënten, en 3. het verbeteren van de samenwerking tussen zorgverleners en arboprofessionals.</p> <p>Hiervoor zijn de volgende activiteiten ingezet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het magazine Ademnood, waarin longpatiënten vertellen over hun ziekte. • Ontwikkeling van een Werk en longencheck, waarmee werknemers zelf kunnen nagaan of ze risico lopen op werkgerelateerde longklachten. • Een e-learning signaleren beroepsziekten voor artsen en zorgverleners. Deze e-learning wordt goed gebruikt, aldus LAN. • Een pilottraject bij twee zorginstellingen waarin artsen en zorgverleners patiënten actief naar hun werkomstandigheden vragen en advies krijgen van een arbeidshygiënist en bedrijfsarts.⁷²

⁷² Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (2022). Werken met gezond verstand = veilig werken met [gevaarlijke] stoffen. Campagneverslag.

SBI Formaat	SBI Formaat heeft zich gericht op medezeggenschap en preventiemedewerkers. Hiervoor zijn een themamiddag, congres en implementatietraject ingezet. Het implementatietraject helpt bedrijven om een inventarisatie te maken van de gevaarlijke stoffen die gebruikt worden, wat er al geregeld is voor het veilig werken met deze stoffen en wat er nog geregeld moet worden.
--------------------	--

Met deze subsidietrajecten is een breed scala aan producten ontwikkeld met uiteenlopende doelgroepen. De partijen die subsidie hebben ontvangen geven aan dat deze activiteiten zonder de subsidie niet zouden zijn uitgevoerd.

Gevaarlijke stoffen: Gedragsveranderingspilots

Doel

Het ministerie heeft ervoor gekozen ook in te zetten op het ontwikkelen van kennis over gedragsverandering. Hiervoor zijn in samenwerking met brancheorganisaties en onderzoeksbureaus drie gedragsveranderingspilots ingezet:

Brandweer Nederland	Doel: Het stimuleren van medewerkers om vaker en beter persoonlijke (adem)beschermingsmiddelen te gebruiken.
Schildersbranche	Doel: Schilders de juiste handschoenen laten dragen
Autoschade herstelbranche	Doel: Het vervangen van CMR-houdende reinigingsmiddelen door reinigingsmiddelen zonder CMR-stoffen.

De gedragsonderzoeken hebben meer inzicht opgeleverd in welke factoren in de praktijk belemmerend werken voor gedragsverandering. De toegepaste interventies hadden in de autoschade herstelbranche en in de schildersbranche beperkt effect op het gedrag. Toch kunnen de opgedane opzichten nuttig zijn voor vervolgactiviteiten. We weten niet in hoeverre de branches hiermee verder zijn gegaan, omdat de contactpersonen daar niet meer werkzaam zijn. Bij de pilot van de brandweer bleek de ingezette interventie wel effectief te zijn. Na afronding van het onderzoek is het toch niet gelukt om de interventie in de praktijk te implementeren door praktische bezwaren en een gebrek aan prioriteit.

Fysieke belasting

Binnen het programmaonderdeel fysieke belasting zijn twee onderzoeksprojecten gefinancierd.

Avans Hogeschool	Op weg naar betere arbeidsgerichte fysiotherapie: De subsidie is verstrekt om in de praktijk te testen of en hoe arbeidsgerichte herstelbegeleiding bij de reguliere fysiotherapie toegevoegde waarde kan hebben.
------------------	---

NCvB ⁷³	Het project richt zich op vroegsignalering van bewegingsapparaatklachten en het ontwikkelen van risicocommunicatie voor bedrijven over arborisico's.
--------------------	--

Er is niet bekend in hoeverre de resultaten een vertaalslag hebben gekregen richting implementatie in de praktijk. Avans Hogeschool werkt aan het verwerken van de opgedane kennis uit het onderzoek in de opleiding voor fysiotherapie, door het te betrekken in de curriculum herziening.⁷⁴

Succesfactoren

De partijen die subsidie hebben ontvangen benoemen de volgende succesfactoren:

- De brede insteek van het programma langs verschillende lijnen (onderwijs, werk, branches, arboprofessionals).
- De samenwerking tussen het ministerie van SZW en de sectoren.
- De mogelijkheid die door de subsidie werd geboden om meer aandacht te besteden aan het thema gevaarlijke stoffen.
- De nadruk op communicatie en het toegankelijk maken van beschikbare kennis.

Ten slotte is er in het algemeen waardering voor het feit dát het ministerie aandacht heeft gegeven aan het thema gevaarlijke stoffen.

Andere succesfactoren zijn:

- In de varkenshouderij is het project in gang gezet door interventie van de Arbeidsinspectie.
- De betrokkenheid van brancheorganisaties in risicosectoren, kennisinstituten en relevante beroepsgroepen.

Knelpunten

De belangrijkste knelpunten die de subsidieontvangers hebben ervaren zijn:

- De administratieve lasten die verbonden waren aan de subsidieaanvraag en de verantwoording over de realisatie. Daarom is gekozen voor de TOP-coach trajecten met ondersteuning in natura.
- De coronapandemie die ervoor zorgde dat de activiteiten vertraging opliepen of in aangepaste vorm moesten worden uitgevoerd. Zo werden alle bijeenkomsten omgezet naar online bijeenkomsten. Overigens is daar door het ministerie op ingespeeld door waar nodig verlenging van het subsidietraject mogelijk te maken.
- Daar waar medewerking van branches gewenst was, speelden capaciteitsproblemen een belemmerende rol.

⁷³ Aanvullende rijksfinanciering voor het Nederlands Centrum voor Beroepsziekten.

⁷⁴ <https://www.arboportaal.nl/actueel/nieuws/2021/10/13/het-lectoraat-leven-lang-in-beweging-van-avans-hogeschool-doet-onderzoek-naar-arbeidsgerichte-herstelbegeleiding-in-de-reguliere-fysiotherapie>

- Voor de MKB roadshows waren branches terughoudend in hun medewerking, doordat er nog een discussie gaande was over de grenswaarden voor gevaarlijke stoffen.

Ook voor het ministerie van SZW waren de subsidietrajecten arbeidsintensief en legden daarmee een groot beslag op de beschikbare formatie voor het programma.

Andere aandachtspunten die naar voren komen uit de informatie over de subsidietrajecten zijn:

- Vanuit het programma is niet goed inzichtelijk gemaakt wat de verschillende subsidietrajecten bijdragen aan de centrale doelen van het programma. Er is veel ruimte geboden aan de uitvoerende partijen om een eigen invulling te geven aan hun activiteiten.
- Een beperkte kruisbestuiving tussen subsidietrajecten onderling en tussen subsidietrajecten en de overige onderdelen van het programma. In sommige gevallen zijn verbindingen gelegd tussen trajecten en sommige gesubsidieerde organisaties zijn vrij goed op de hoogte van andere onderdelen van het programma. Maar over het algemeen zien we dat de gesubsidieerde organisaties vooral gefocust waren op hun eigen traject, en soms zelfs geheel niets van de andere onderdelen van het bredere programma hebben meegekregen.
- Verantwoording van de subsidieontvangers is vooral ingestoken op het vlak van uitgevoerde activiteiten, en niet op de effecten van de ingezette activiteiten. De vraag is overigens of de doorlooptijd van de projecten voldoende was om effecten te kunnen meten.

Conclusie

De subsidies hebben een impuls gegeven aan sectoren en beroepsgroepen om met (met name) het onderwerp gevaarlijke stoffen aan de slag te gaan. Meerwaarde hiervan is dat dit tot informatie en producten leidt die specifiek zijn voor sectoren en daarmee beter aansluiten bij de behoeften van werkgevers. Het effect van de subsidies op de doelgroepen van de gesubsidieerde organisaties is echter nauwelijks bekend, de vraag is of dit te meten zou zijn bij een langere doorlooptijd van het programma. De verantwoording lag vooral op het niveau van uitgevoerde activiteiten. Nadelen van subsidietrajecten zijn de lange doorlooptijd (waardoor het lang duurt voordat resultaten kunnen worden gedeeld met andere branches) en de grote (administratieve) tijdsinvestering voor zowel het ministerie als de gesubsidieerde partijen. Een verbeterpunt is het realiseren van meer onderlinge uitwisseling van kennis en ervaringen, aangezien veel subsidieontvangers erg gefocust zijn geweest op hun eigen traject. Het zou bijvoorbeeld mogelijk zijn om aanwezigheid bij bijeenkomsten voor projectleiders verplicht te stellen als onderdeel van de subsidieverstrekking. De onderzoekstrajecten lijken weinig doorwerking te hebben gekregen in de praktijk. Dit kan mogelijk worden ondervangen door in het subsidietraject meer aandacht te vragen voor de implementatie, of een onderzoekstraject te laten opvolgen door een implementatietraject.

3.5 Collegetours

Doel en doelgroep

De collegetours moesten ervoor zorgen dat studenten bewust werden van het belang van gezond en veilig werken. Van 2019 tot en met 2021 zijn de collegetours 'Blijvend Fit: Veilig en

Gezond Werken met Gevaarlijke Stoffen' georganiseerd voor ROC's, hbo's en vakopleidingen⁷⁵. Er werd ingezet op het vergroten van bewustwording dat je ziek kunt worden van gevaarlijke stoffen op het werk en op het belang van veilig en gezond werken.

Daarnaast was een doel om studenten te motiveren om te kiezen voor de keuzemodule gezond en veilig werken, en scholen en bedrijven te motiveren om de keuzemodule ook op scholen aan te bieden.

Resultaten

Er zijn in totaal 14 collegetours georganiseerd op 10 verschillende scholen⁷⁶. Deelnemende studenten van verschillende scholen kregen tijdens deze collegetour praktijkgerichte informatie van experts en ervaringsdeskundigen. Deze informatie moest voor de studenten bijdragen aan het besef om als aankomend jongere op de arbeidsmarkt stil te staan bij je arbeidsomstandigheden en de mogelijke risico's en aan voorbereiding op een leven lang gezond werken⁷⁷. Door corona hebben de meeste collegetours online plaatsgevonden.

Uit de interviews met drie deelnemende vakopleidingen blijkt dat de meeste scholen deelnamen omdat ze het belangrijk vinden om studenten voor te lichten over het onderwerp veilig en gezond werken. Er waren per collegetour tussen de 30 en 80 studenten aanwezig. Er deden scholen met verschillende opleidingen mee, zoals schildersopleidingen, techniekopleidingen of de opleiding veiligheidskundige.

De mate van aandacht voor het onderwerp tijdens de lessen is na de collegetours op de geïnterviewde scholen niet veranderd. De scholen ervaren zelf de tijd en ruimte niet om een collegetour zelf op te zetten.

Scholen kunnen sinds 2016 een Keuzedeel Verdieping Blijvend Fit, Veilig en Gezond Werken gebruiken in hun lesprogramma. Vanuit het programma Gezonde School is er in 2022 een stimuleringsprogramma gestart voor het traject Fit Veilig en Gezond werken op mbo-scholen. Dit traject duurt in totaal drie jaar en het doel is om minimaal 100 mbo-scholen te helpen om veilig en gezond werken op de kaart te zetten⁷⁸.

Succesfactoren

Uit de interviews met drie deelnemende vakopleidingen komen de volgende succesfactoren naar voren:

- De toegevoegde waarde zit voor studenten vooral in de aanwezigheid van ervaringsdeskundigen. De verhalen van de ervaringsdeskundigen maakten indruk op de studenten. Het zette de studenten aan om vragen te stellen en na te denken over de gevolgen van blootstelling aan gevaarlijke stoffen op het werk.

⁷⁵ Vhp (2023). Programma Preventie Beroepsziekten. Activiteiten en opbrengsten 2018 - 2022.

⁷⁶ Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (2022). Werken met gezond verstand = veilig werken met [gevaarlijke] stoffen. Campagneverslag.

⁷⁷ Vhp (2023). Programma Preventie Beroepsziekten. Activiteiten en opbrengsten 2018 - 2022.

⁷⁸ <https://www.arbfoportaal.nl/actueel/nieuws/2022/07/08/traject-fit-veilig-en-gezond-werken-van-start>

- De colleegetour heeft volgens de geïnterviewde scholen bij de studenten die aanwezig waren bij een colleegetour bijgedragen aan het risicobewustzijn van blootstelling aan gevaarlijke stoffen.

Knelpunten

Op basis van de interviews signaleren we het volgende knelpunt:

- De mate van aandacht voor het onderwerp tijdens de lessen is na de colleegetours op de geïnterviewde scholen niet veranderd. De scholen ervaren zelf de tijd en ruimte niet om een colleegetour op te zetten.

Conclusie

Over het algemeen waren scholen tevreden over de colleegetours. De meeste impact werd bij studenten die deelnamen gerealiseerd door de verhalen van de ervaringsdeskundigen. Dit heeft bijgedragen aan het risicobewustzijn van deze deelnemende studenten. Het heeft niet bijgedragen aan een structurele verandering bij de geïnterviewde scholen, aangezien zij zelf niet door zijn gegaan met het voortzetten van de colleegetours. Zij ervaren dat zij hier geen ruimte voor kunnen maken. Met het stimuleringsprogramma voor het traject Fit Veilig en Gezond werken op mbo-scholen wordt er momenteel vanuit het programma Gezonde School naar gestreefd het onderwerp gezond en veilig werken bij mbo-scholen op de kaart te zetten.

3.6 Co-creatiesessies fysieke overbelasting

Doel en doelgroep

De co-creatiesessies voor het campagneonderdeel fysieke overbelasting waren met name bedoeld voor de prioritaire sectoren om informeel van gedachten te wisselen over relevante onderwerpen, zoals bijvoorbeeld de TOP-strategie in de Arbocatalogus⁷⁹. De co-creatiesessies werden ingezet om kennisdeling te bevorderen, en om een platform te creëren waar sector overstijgende thema's of aandachtspunten werden besproken.

Resultaten

Brancheorganisaties en medewerkers van het ministerie van SZW gingen tijdens de co-creatiesessies met elkaar het gesprek aan over thema's rondom fysieke overbelasting. Tijdens deze co-creatiesessies werden praktijkvoorbeelden, knelpunten en ervaringen met elkaar gedeeld. In totaal zijn er 10 co-creatiesessies voor het onderdeel fysieke overbelasting gehouden⁸⁰. Daarbij zijn in totaal ongeveer zes verschillende brancheorganisaties aanwezig geweest bij verschillende co-creatiesessies. Er waren vooraf meer brancheorganisaties uitgenodigd, maar niet alle organisaties hebben uiteindelijk deelgenomen aan de co-creatiesessies.

⁷⁹ Bron: overdrachtsdocument projectleider 2021 (intern document).

⁸⁰ Vhp (2023). Programma Preventie Beroepsziekten. Activiteiten en opbrengsten 2018 - 2022.

Succesfactoren

- Het delen van praktijkvoorbeelden en ervaringen met elkaar werd door meerdere geïnterviewden genoemd als toegevoegde waarde van de co-creatiesessies. De deelnemers konden van elkaar leren en met elkaar op zoek gaan naar oplossingen voor gedeelde vraagstukken en problemen. Het delen van kennis ervaringen heeft geleid tot nieuwe ideeën en enthousiasme bij betrokkenen.
- Er zijn drie brancheorganisaties die graag door willen gaan met de co-creatiesessies. Het leverde hen zoveel op dat er plannen zijn om het voort te zetten.
- De brancheorganisaties kunnen de opgedane kennis toepassen op hun eigen sector en delen binnen de sector. Dit kan weer verder verspreid worden naar hun achterban, zodat het uiteindelijk terechtkomt bij werkgevers en werknemers.
- Er kwamen partijen in beeld voor sommige branches waar ze niet gemakkelijk mee in contact zouden komen of waar ze zelf niet aan dachten. Het netwerk van deze branches is zodoende vergroot.
- De betrokkenheid van het ministerie van SZW en de NLA bij de bijeenkomsten was voor de brancheorganisaties een meerwaarde.

Knelpunten

- Brancheorganisaties kunnen vooral informatie aanleveren en verspreiden. De vraag is of dit bij de beoogde doelgroep (de werkgevers) terecht is gekomen en hoe effectief het is om dit via brancheorganisaties te doen. Volgens sommige geïnterviewden is het effectiever om werkgevers direct aan te spreken.
- Er waren in totaal drie partijen die structureel deelnamen aan de co-creatiesessies. Het bereik van de co-creatiesessies is hierdoor beperkt gebleven. Potentiële partijen deden om verschillende redenen niet mee met de co-creatiesessies. Enkele organisaties zeggen dat ze zelf al langer met het onderwerp bezig waren en zelf al veel bereikt hebben op het thema. Hierdoor zagen ze geen toegevoegde waarde in het bijwonen van de sessies.

Conclusie

De betrokkenen hebben veel aan de co-creatiesessies gehad. Het gezamenlijk optrekken tijdens de sessies zorgde voor kruisbestuiving van kennis. Bovendien creëer je meer impact met elkaar, doordat er grotere projecten gezamenlijk kunnen worden aangepakt zegt een geïnterviewde.

Er zijn ook geïnterviewden die zich afvragen in hoeverre de co-creatiesessies hebben bijgedragen aan het bereiken van de doelgroep. Sommige brancheorganisaties die aanwezig waren bij de co-creatiesessies zeggen dat ze hun kennis hebben verspreid. De brancheorganisaties hebben er zelf ook geen goed zicht op welke bedrijven ze hiermee hebben bereikt.

Een aantal geïnterviewde betrokkenen zegt dat ze het zonde vinden dat de co-creatiesessies zijn gestopt toen het programma ten einde liep, men zou de sessies willen continueren. Momenteel is een aantal brancheorganisaties bezig met het opzetten van een structureel overleg, maar tot dusver is er geen concrete vorm hoe dit georganiseerd gaat worden in de toekomst.

3.7 Kennis en innovatie

De wetenschappelijke kennis over gevaarlijke stoffen en fysieke belasting is in het programma ingebracht door TNO en RIVM.

Doel

De doelen van de stroom 'Kennis en innovatie' zijn niet heel concreet uitgewerkt in het programmaplan. In het programmaplan uit 2017 is als doel geformuleerd: "Primaire en secundaire preventie van beroepsziekten verder helpen door op verschillende terreinen in te zetten op beschikbaar komen van kennis en het versnellen van innovatie."⁸¹

Resultaten

Binnen de stroom kennis en innovatie, onderscheiden we de volgende drie elementen:

1. Kennis- en instrumentontwikkeling door TNO

TNO ondersteunde het programma met kennis- en instrumentontwikkeling en activiteiten om de preventie en aanpak van beroepsgerelateerde aandoeningen als gevolg van blootstelling aan gevaarlijke stoffen en fysieke belasting te bevorderen.⁸²

Voor het onderdeel gevaarlijke stoffen leverde TNO ondersteuning aan het programma. Dit begon met de uitvoering van een vooronderzoek. Verder werden alle uitingen van het programma inhoudelijk gecontroleerd door TNO. Daarnaast heeft TNO op diverse momenten inhoudelijke bijdragen geleverd aan bijeenkomsten, zoals de roadshows, workshops en de slotbijeenkomst. Ook is een bundel geschreven door wetenschappers (Experts over preventie van beroepsziekten door stoffen) en is een factsheet ontwikkeld over gevaarlijke stoffen en Chrom 6.

Voor fysieke belasting waren de belangrijkste activiteiten:

- Het uitvoeren van een vooronderzoek.
- De actualisering van kerncijfers over fysieke over- en onderbelasting en weergave van de cijfers en feiten in factsheets die beschikbaar zijn op het Arboportaal.
- De optimalisatie van de Wegwijzer fysieke belasting voor het MKB, door het ontwikkelen van een verkorte versie en verspreiding daarvan.
- Ondersteuning van het programma door kennis en expertise op het gebied van fysieke belasting in te brengen ter ondersteuning van de beleidsdirectie van SZW.⁸³

Daarnaast ontwikkelde TNO kennis over gevaarlijke stoffen en fysieke belasting vanuit de reguliere middelen van het ministerie van SZW voor kennisontwikkeling over de kwaliteit van arbeidsomstandigheden.

⁸¹ Basiscontouren Programmaplan Preventie beroepsziekten door stoffen 2018-2021. Ministerie van SZW.

⁸² Douwes M. Gezond en veilig gedrag. Projectplan 2020. TNO, Leiden, 2019.

⁸³ Douwes M. Ondersteuning programma preventie beroepsziekten door fysieke belasting. TNO, Leiden, november 2020.

2. Instrumentontwikkeling RIVM

Het RIVM heeft binnen het programma twee opdrachten op het gebied van gevaarlijke stoffen uitgevoerd:

- Het ontwikkelen van een 'Checklist vroege gezondheidsklachten werkenden'.**
Het ministerie van SZW heeft het RIVM gevraagd een quickscan te maken waarmee werknemers kunnen inschatten of klachten te maken hebben met stoffen op het werk. Als bewustwordingsinstrument en om handvatten te bieden voor handelingsperspectief. Het doel was een online zelftest om advies te krijgen, waarmee de werknemer vervolgens naar de huisarts of bedrijfsarts kan gaan. Uit een vooronderzoek bleek dat de Longalliantie een goed instrument had: de Werk en longen check, gericht op longaandoeningen. RIVM heeft aanvullend hierop soortgelijke scans ontwikkeld voor huidklachten en neurologische klachten. Tijdens het traject is steeds teruggegrepen op de begrippen risicobewustzijn en handelingsperspectief, om de focus scherp te houden. Bij afronding van het programma eind 2022 waren de instrumenten inhoudelijk gereed, maar moesten nog worden geprogrammeerd. Het is aan het ministerie van SZW om dit vervolgens te verspreiden, hierbij is er een rol voor het nieuwe expertisecentrum Lexces. De toegevoegde waarde van dit instrument is dat de klachten het uitgangspunt zijn (in plaats van de stoffen of de werkinstructies), en het daarmee toegankelijker is voor werknemers.
- Het begrijpelijk presenteren van informatie uit REACH⁸⁴,** met als doel MKB bedrijven en ZZP-ers daarmee beter te bereiken. Hiervoor zijn twee infographics ontwikkeld ('Hoe nail jij een gezonde studio?' en 'hoe haal je gesmeerd de 100?'), die beschikbaar zijn via de website chemischestoffengoedgeregeld.nl.

3. Ontwikkeling serious game

In 2019 is voor het thema gevaarlijke stoffen ingezet op het laten bouwen van een serious game gericht op het vergroten van bewustwording bij het werken met gevaarlijke stoffen. De game moest gericht zijn op werkgevers en werknemers, en via spelmethodiek gedrag proberen te beïnvloeden.⁸⁵ Hiervoor is een externe partij ingeschakeld. Het ontwikkelen van een serious game bleek gaandeweg het traject niet haalbaar te zijn. Het traject is bijgesteld en heeft uiteindelijk geresulteerd in de 'Veiligheidsheldenquiz' (die tot eind 2022 online gespeeld kon worden). Dit is een spel waarin mensen die tijdens het werk in aanraking kunnen komen met gevaarlijke stoffen, hun kennis konden testen. Doel was hen bewuster te maken van mogelijke risico's en het gesprek daarover op gang te brengen.

Succesfactoren

Voor de stakeholders is de rol van TNO en RIVM doorgaans niet heel zichtbaar geweest, waardoor zij geen succesfactoren of knelpunten kunnen benoemen. Uit de interviews met uitvoerende partijen kunnen we het volgende concluderen over succesfactoren:

⁸⁴ REACH is een Europese verordening over de productie van en handel in chemische stoffen. Het beschrijft waar bedrijven en overheden zich aan moeten houden. REACH staat voor: Registratie, Evaluatie, Autorisatie en restrictie van Chemische stoffen. (bron: rijksoverheid.nl)

⁸⁵ Overzicht lopende/afgeronde subsidies SZW (d.d. 5 mei 2019) (intern document).

- Het vooronderzoek heeft nuttige input geleverd voor zowel de inhoudelijke boodschap van de campagne, alsook voor de te betrekken branches.
- De betrokkenheid van deskundige partijen heeft bijgedragen aan het waarborgen van de juistheid van de gedeelde informatie, en daarmee aan de inhoudelijke kwaliteit.

Knelpunten

- Het ontwikkelen van een serious game is niet gelukt. De geïnterviewde betrokkenen hebben niet duidelijk aan kunnen geven waarom dit niet is gelukt. Wel had dit tot gevolg dat het resultaat van dit traject niet was wat daar vooraf van werd verwacht. Wel is het gelukt een quiz te ontwikkelen en deze is gespeeld door diverse externe partijen.
- Het ontwikkelen van de 'checklist vroege gezondheidsklachten werkenden' heeft meer tijd gekost dan verwacht, waardoor het instrument pas na afloop van het programma beschikbaar zal zijn. De ontwikkeling hiervan is vrij laat in het programma opgestart.
- De doelen voor de activiteiten op het gebied van 'kennis en innovatie' zijn niet duidelijk omschreven.

Conclusie

Met de inzet van kennisorganisaties TNO en RIVM heeft het ministerie gezorgd voor een goede inhoudelijke onderbouwing van de campagne. De doelen op het gebied van 'kennis en innovatie' zijn niet concreet omschreven, waardoor we geen conclusies kunnen trekken over de mate van doelbereik. De beoogde instrumenten zijn deels gerealiseerd. Wel zien we dat de ontwikkeling van (innovatieve) instrumenten veel tijd vraagt.

3.8 Conclusies

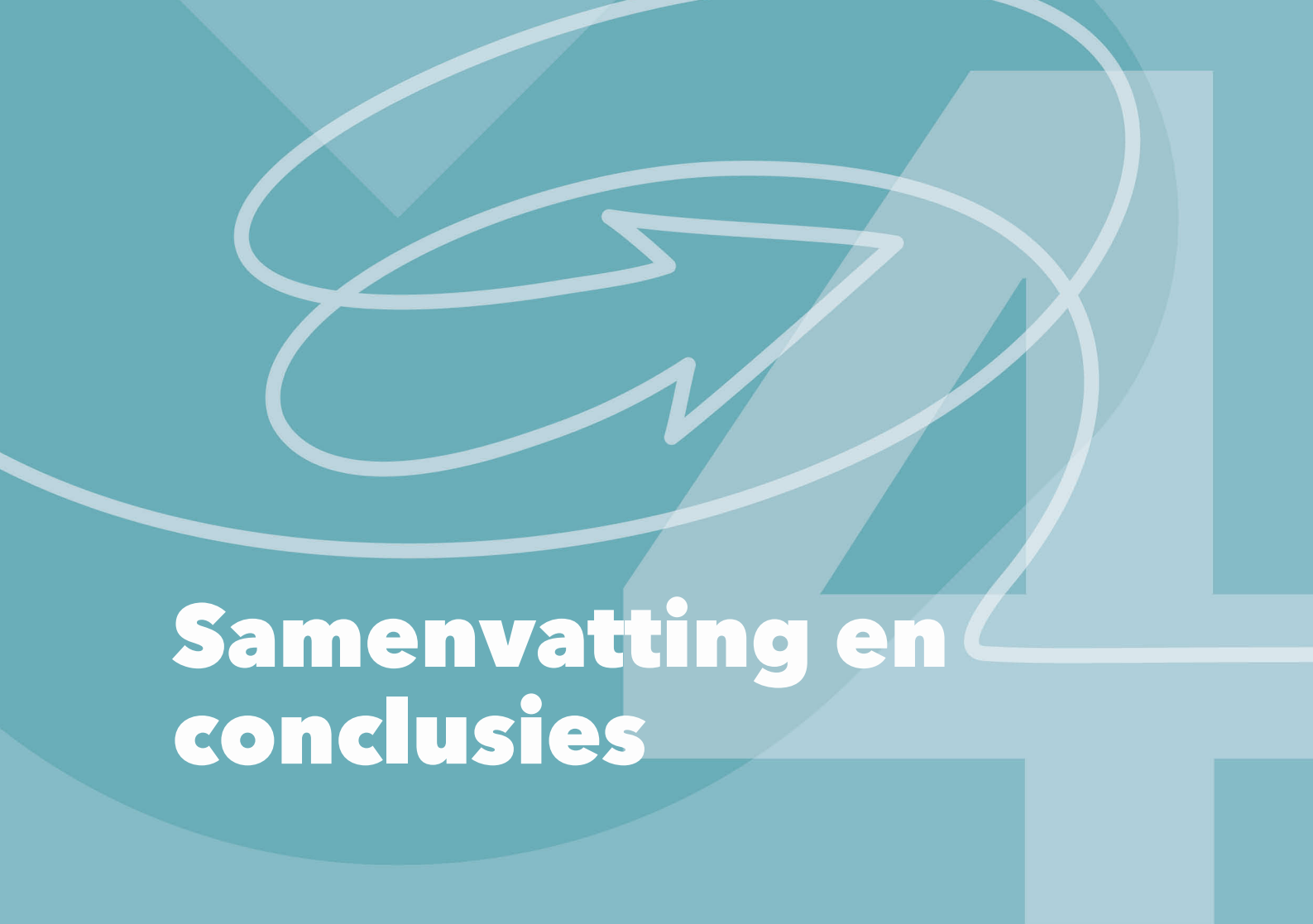
Het programma had een brede insteek. Er zijn veel verschillende activiteiten ingezet op verschillende thema's en gericht op verschillende doelgroepen. De geplande activiteiten zijn grotendeels uitgevoerd, al zijn er verschillen tussen de thema's:

- **Gevaarlijke stoffen:** Voor dit thema zijn de meeste voorgenomen activiteiten uitgevoerd. De nadruk lag op de communicatiecampagne, netwerkbijeenkomsten en het verstrekken van subsidies aan branches en gericht op arboprofessionals. Daarnaast zijn Colletgetours georganiseerd bij vakopleidingen. Via de subsidies zijn verschillende branches en andere partijen gestimuleerd om met het onderwerp aan de slag te gaan, waarmee meer branchespecifieke informatie is ontwikkeld en verspreid onder bedrijven.
- **Fysieke belasting:** Voor dit thema werd ingezet op een communicatiecampagne, webinars en masterclasses, TOP-coach trajecten bij bedrijven en co-creatiesessies met brancheorganisaties. Hierbij is corona een versturende factor geweest, waardoor het waarschijnlijk moeilijker is geweest branches en bedrijven te betrekken. De co-creatiesessies worden door de brancheorganisaties inhoudelijk zeer gewaardeerd, alhoewel het aantal deelnemers beperkt was. De TOP-coach trajecten hebben bij een deel van de bedrijven bijgedragen aan hun aanpak van het risico fysieke belasting.
- Voor fysieke onderbelasting is het nauwelijks gelukt om brancheorganisaties te betrekken. Daardoor heeft het interventiespoor minder impact gehad dan beoogd. De communicatiecampagne om regelmatig een minuut te bewegen was juist relatief succesvol door de timing en de relatief eenvoudige boodschap.

Met de ingezette activiteiten heeft de campagne op veel manieren werkgevers en werknemers kunnen bereiken, mede door inzet van welwillende brancheorganisaties. De opgehaalde kennis en informatie is te vinden op Arboportaal. Voor gevaarlijke stoffen is er een kennisnetwerk Lexces ontstaan.

De belemmeringen die een rol hebben gespeeld bij het bereiken van de gewenste resultaten zijn:

- De beschikbare capaciteit bij brancheorganisaties stelt grenzen aan de inzet die zij kunnen doen binnen de campagne. Daarnaast sluit de campagne niet altijd aan bij hun prioriteiten.
- Ook voor brancheorganisaties blijkt het lastig te zijn om werkgevers in hun branche te betrekken.
- Het programma heeft de nadruk gelegd op communicatie en het beschikbaar stellen van informatie. Het is niet te verwachten dat je daarmee de doelgroep van werkgevers met een gebrek aan interesse voor het aanpakken van arbeidsrisico's zal bereiken.
- Voor onderzoekstrajecten geldt dat de implementatie van inzichten over mogelijkheden voor verbetering in de praktijk niet vanzelfsprekend is, dat vraagt waarschijnlijk meer tijd.

Samenvatting en conclusies

In dit hoofdstuk komen aan de hand van het analysekader de belangrijkste inzichten samen over: de opzet van het programma (input/middelen) en de uitvoering en resultaten (uitvoeringspraktijk/prestaties). Dit vormt de opmaat voor de conclusie over de mate van doeltreffendheid van het programma en de geleerde lessen.

4.1 Opzet van het programma

4.1.1 Doelen

Bij de opzet van het programma is gekozen voor een inzet op risicobewustzijn en handelingsperspectief bij werkgevers en werknemers en op samenwerking met welwillende partners. We kunnen concluderen dat de onderwerpen risicobewustzijn en handelingsperspectief steeds voor ogen zijn gehouden tijdens de uitvoering van het programma. Er is in het programma niet ingezet op de **meetbaarheid** van deze doelen⁸⁶. Uitspraken over de mate waarin dit is gelukt kunnen we dan ook niet doen. Wel zien we dat veel relevante branches, beroepsgroepen en kennisinstituten betrokken zijn geweest bij het programma. Het is volgens hen aannemelijk dat de extra aandacht voor deze onderwerpen en de informatie die beschikbaar is gemaakt over de aanpak van risico's heeft bijgedragen aan een

⁸⁶ Het is natuurlijk de vraag of deze doelen überhaupt meetbaar zijn.

hogere mate van risicobewustzijn en voor degenen die actie willen ondernemen ook meer concrete informatie en aansprekende voorbeelden.

Tegelijkertijd is de vraag of de focus op communicatie en het toegankelijk maken van de beschikbare kennis de **meeste** impact heeft wanneer het gaat om daadwerkelijke gedragsverandering van werkgevers en werknemers. Uit eerdere onderzoeken is bijvoorbeeld bekend dat werkgevers in beperkte mate gebruik maken van online beschikbare branchespecifieke informatie in de arbocatalogi.⁸⁷ Verschillende stakeholders benadrukken het belang van handhaving naast kennisdeling. Sommigen verwachten dat ook innovatie meer effect kan hebben. Door in het programma vooral samenwerking te zoeken met welwillende partijen, is het de vraag in hoeverre je de branches en bedrijven bereikt die weinig of geen interesse hebben voor dit onderwerp. Het programma beoogde verder vooral partijen te inspireren door te laten zien wat mogelijk is, de mate waarin dit gebeurt is, is niet vast te stellen.

Dit past bij de constatering uit onderzoek naar het stelsel gezond en veilig werken uit 2019, waarin al werd geconcludeerd dat de overheid voor het terrein gezond en veilig werken in de periode 2012-2018 sterk leunde op zachte instrumenten, zoals subsidieregelingen, informatiecampagnes en kennisdeling. En dat de afhankelijkheid van die instrumenten niet gerechtvaardigd leek, omdat zij vooral de groep koplopers bereiken en de effecten op de werkvloer waarschijnlijk bescheiden zijn. In dit onderzoek werd betoogd om, met het oog op het beïnvloeden van de werkvloer bij werkgevers die nog niet actief bezig zijn met gezond en veilig werken, een diverser instrumentenpalet te ontplooien⁸⁸.

4.1.2 Uitvoerende partijen

Er waren veel partijen betrokken bij de uitvoering van het programma preventie beroepsziekten. Dat had als voordeel dat de verschillende partners (binnen en buiten het ministerie) veel waardevolle kennis en ervaring hebben toegevoegd aan het programma, en daarmee naar verwachting hebben bijgedragen aan de kwaliteit van het programma. Tegelijkertijd zien we dat er door de grote rol van externe partijen sprake was van versnippering in communicatie en een minder duidelijke rol en profilering van het ministerie. Dit terwijl verschillende stakeholders de betrokkenheid van het ministerie als meerwaarde benoemen: dat het goed is dat de overheid deze onderwerpen op de kaart zet.

Tijdens het programma is op verschillende momenten gezocht naar afstemming of samenwerking met andere afdelingen of departementen. Dit heeft echter niet veel resultaat opgeleverd. Voor de borging van het thema 'fysieke onderbelasting' is wel een samenwerking tot stand gekomen met de Beweegalliantie. De Beweegalliantie is geïnitieerd door het ministerie van VWS.

Het programma had een behoorlijk lange looptijd met veel activiteiten. Nadeel hiervan is dat gedurende de looptijd van het programma er diverse wisselingen geweest in programmamanagement en projectleiding vanuit de directie Gezond en Veilig Werken. De medewerkers voerden hun taken in het programma bovendien uit naast hun reguliere taken binnen de afdeling, en hadden niet altijd ervaring met het werken in projecten. Mede gezien het

⁸⁷ KPMG (2017), Onderzoek samenhang arbocatalogus en branche RI&E.

⁸⁸ Sax M, A Witkamp, G Walz, M Engelen. Gezond en veilig werken. Onderzoek naar het stelsel voor gezond en veilig werken sinds de Beleidsagenda 2012. De Beleidsonderzoekers, Leiden, 2019.

brede scala aan activiteiten en onderwerpen binnen het programma en ook de benodigde flexibiliteit rondom de coronapandemie, was inzet van meer continuïteit in projectmanagement en projectleiding wenselijk geweest, om daarmee de effectieve inzet vanuit het programma te monitoren en bewaken. Uiteraard zijn personele wisselingen tijdens een programma met een lange looptijd vaak niet te voorkomen. Mede daarom is het van belang ook vanaf het begin te investeren in een goede verslaglegging van alle relevante informatie over het programma. Dan denken we bijvoorbeeld aan de gestelde doelen (en bijstellingen daarvan), geplande en uitgevoerde activiteiten, geplande en gerealiseerde investeringen, gemaakte keuzes en overwegingen daarbij, zodat een goede overdracht altijd mogelijk is. Dit vergemakkelijkt ook de evaluatie van een dergelijk omvangrijk programma.

4.2 Uitvoering en resultaten

Het programma had een brede insteek, met verschillende thema's, verschillende doelgroepen en veel verschillende instrumenten. Het voordeel hiervan is dat veel verschillende wegen zijn bewandeld om de onderwerpen van het programma onder de aandacht te brengen.

Twee jaar na de start van het programma, kort na aanvang van de campagne voor fysieke belasting, moesten door de uitbraak van corona de plannen worden bijgesteld. Dit heeft ertoe geleid dat sommige activiteiten moesten worden uitgesteld, dat veel bijeenkomsten online hebben plaatsgevonden, en dat branches minder tijd en/of aandacht hadden voor thema's op het gebied van gezond en veilig werken.

Hieronder vatten we de sterke en zwakke punten van de verschillende ingezette instrumenten samen.

4.2.1 Stroom 1: Communicatiecampagnes

De **campagnes** zijn ingezet voor zowel gevaarlijke stoffen, als ook fysieke overbelasting en fysieke onderbelasting. De campagnes hebben invloed gehad op het aantal bezoekers van de websites waar de beschikbare kennis over gevaarlijke stoffen en fysieke belasting is verzameld, en tevens op het aantal abonnees van de nieuwsbrieven waarin de beschikbare kennis over de thema's is gedeeld. Daarmee is de kans vergroot dat relevante doelgroepen als brancheorganisaties, werkgevers en arboprofessionals kennis hebben genomen van deze informatie. Tegelijkertijd is het waarschijnlijk dat dit voor een groot deel de organisaties zijn die toch al bezig waren met deze thema's, en mogelijk al over de nodige kennis beschikten. De aandacht in de communicatie voor de STOP-strategie en TOP-strategie wordt door verschillende respondenten gewaardeerd, omdat dit wordt gezien als meer toegankelijke en aansprekende uitwerking van de arbeidshygiënische strategie.

Bijeenkomsten voor kennisdeling: De bijeenkomsten voor kennisdeling zijn doorgaans goed bezocht. De netwerkbijeenkomsten voor het onderdeel gevaarlijke stoffen lijken wel voornamelijk bezocht door personen die al bezig waren met het onderwerp gevaarlijke stoffen in hun werk, zoals arboprofessionals. Voor sommigen van de geïnterviewden werd er tijdens de bijeenkomsten bruikbare informatie en inspiratie gedeeld, waar anderen de informatie te algemeen en weinig vernieuwend vonden. De webinars die zijn gehouden voor het thema fysieke belasting gingen over diverse onderwerpen. Over het algemeen werden de webinars goed bezocht, mogelijk mede doordat deze bijeenkomsten online zijn uitgevoerd. Er is geen

duidelijk zicht op wie de webinars hebben bezocht en wat zij met de geboden informatie hebben gedaan.

4.2.2 Stroom 2: Interventies

De **TOP-coach aanpak** is ingezet voor de thema's fysieke overbelasting en fysieke onderbelasting en bood 'hands on' begeleiding in bedrijven. Dit instrument heeft bij een deel van de deelnemende organisaties een (flinke) impuls gegeven aan de aanpak van fysieke belasting. De externe ondersteuning heeft bij deze bedrijven geleid tot een versnelling en een meer structurele en preventieve aanpak van fysieke belasting. Tegelijkertijd zijn bij andere deelnemende bedrijven de resultaten beperkt. Met name als trekkers van het project in het bedrijf wegvallen en/of er onvoldoende draagvlak is bij het management, is het moeilijk om tot substantiële en structurele resultaten te komen.

Het TOP-coach traject werkte vooral voor organisaties die het onderwerp wilden aanpakken, maar nog niet zo goed wisten hoe ze dat kunnen doen, en voor organisaties waarbij aan bestaande aanpakken en structuren nieuw leven ingeblazen moest worden. Ziekteverzuim als gevolg van fysieke belasting was hier vaak de drijfveer.

Het is opvallend dat, ondanks een voor het bedrijf kosteloos aanbod van ondersteuning en de rol van brancheorganisaties in de werving, het animo voor deelname bij bedrijven beperkt was. Alleen in de sector waar het traject door de NLA werd gekoppeld aan de systeeminspecties was er een substantieel aantal aanmeldingen.

De **subsidies** zijn vooral ingezet voor het thema 'gevaarlijke stoffen' en waren gericht op brancheorganisaties en beroepsgroepen van arboprofessionals en zorgprofessionals. De subsidies hebben een impuls gegeven aan sectoren en beroepsgroepen om met (met name) het onderwerp gevaarlijke stoffen aan de slag te gaan. Meerwaarde hiervan is dat dit tot informatie en producten leidt die specifiek zijn voor sectoren en daarmee beter aansluiten bij de behoeften van werkgevers. Het effect van de subsidies op de doelgroepen van de gesubsidieerde organisaties is nauwelijks bekend. De verantwoording lag vooral op het niveau van uitgevoerde activiteiten. Nadelen van subsidietrajecten zijn de lange doorlooptijd (waardoor het lang duurt voordat resultaten kunnen worden gedeeld met andere branches) en de grote (administratieve) tijdsinvestering voor zowel het ministerie als de gesubsidieerde partijen. Een verbeterpunt is het realiseren van meer onderlinge uitwisseling van kennis en ervaringen, aangezien veel subsidieontvangers gefocust zijn geweest op hun eigen traject. Het zou bijvoorbeeld een suggestie zijn om aanwezigheid bij bijeenkomsten voor projectleiders verplicht te stellen als onderdeel van de subsidieverstrekking.

De gedragsonderzoeken die zijn uitgevoerd lijken tot weinig veranderingen in de praktijk te hebben geleid. Dat komt deels omdat de onderzochte interventies niet het gewenste effect hadden, maar deels ook omdat interventies die wel effectief waren, toch niet goed implementeerbaar bleken in de praktijk. Het zou nuttig kunnen zijn al op voorhand meer na te denken over de implementatie na het onderzoek, en dit onderdeel te maken van het traject.

De **co-creatiesessies** zijn ingezet voor de thema's fysieke over- en onderbelasting. De betrokken brancheorganisaties waarderen de onderlinge kennisdeling en samenwerking in sterke mate. Ook de betrokkenheid van SZW en NLA daarbij was voor hen van toegevoegde waarde. Tegelijkertijd is het lastig gebleken daar een bredere groep branches bij aan te laten

sluiten. Dat komt deels door gebrek aan capaciteit, en deels doordat branches allemaal hun eigen prioriteiten hebben. Blijkbaar zien brancheorganisaties ook de meerwaarde van uitwisseling onvoldoende.

De **collegetours** zijn georganiseerd voor het thema gevaarlijke stoffen. De bewustwording van het belang van gezond en veilig werken met gevaarlijke stoffen is bij studenten die hebben deelgenomen aan de collegetours verhoogd. Vooral de verhalen van de ervaringsdeskundigen hebben impact gehad op de bewustwording van studenten. De structurele effecten lijken (nog) niet te zijn gecreëerd bij scholen, doordat zij niet de tijd en ruimte ervaren om zelf een collegetour op te zetten.

Voor mbo-scholen is er in 2022 wel een stimuleringsprogramma opgezet voor het traject Fit Veilig en Gezond werken. Hiermee worden mbo-scholen de komende jaren ondersteund om het onderwerp gezond en veilig werken op de kaart te zetten.

4.2.3 Stroom 3: Kennis en innovatie

Met de inzet van kennisorganisaties TNO en RIVM heeft het ministerie gezorgd voor een goede inhoudelijke onderbouwing van de campagne. De doelen op het gebied van 'kennis en innovatie' zijn niet concreet omschreven, waardoor we geen conclusies kunnen trekken over de mate van doelbereik. De beoogde instrumenten zijn deels gerealiseerd. Wel zien we dat de ontwikkeling van (innovatieve) instrumenten veel tijd vraagt. Als borging van de resultaten wordt arboportaal gebruikt, waarop de informatie geplaatst is.

4.3 Doeltreffendheid en doelmatigheid

4.3.1 Doeltreffendheid

Hoe doeltreffend het programma is geweest, is mede afhankelijk van waar je naar kijkt. Gaandeweg het programma zijn doelen geformuleerd op verschillende niveaus. Onderstaand gaan we in op de missie, ambitie en strategie van het programma preventie beroepsziekten (zie figuur 4.1).

Figuur 4.1 Ambitie, missie en strategie van het programma preventie beroepsziekten

Ambitie: Werkend Nederland wordt niet meer ziek door blootstelling aan gevaarlijke stoffen of fysieke over- en onderbelasting tijdens het werk

Er kunnen geen uitspraken worden gedaan of de campagne uiteindelijk leidt tot minder blootstelling aan risico's en minder beroepsziekten. Er zijn geen concrete aanwijzingen dat de campagne een substantieel effect heeft gehad op de blootstelling aan risico's in bedrijven. Critici geven aan dat de campagne te veel gericht is op de welwillende partijen, op ondersteunen en verleiden. Terwijl gedragsverandering volgens hen vraagt om meer handhaving, zodat ook de minder welwillende branches en werkgevers tot actie worden aangezet.

Missie: Samen met een groeiend netwerk het risicobewustzijn over gevaarlijke stoffen en fysieke over- en onderbelasting vergroten en handelingsperspectief bieden aan werkend Nederland.

In deze missie onderscheiden we drie elementen:

- **Het bevorderen van risicobewustzijn**

Er is binnen het programma veel gecommuniceerd over de thema's gevaarlijke stoffen en fysieke belasting. Dit gebeurde zowel via de brede communicatiecampagne, als via brancheorganisaties (in prioritaire sectoren). De betrokken brancheorganisaties geven aan dat het programma stimulerend is geweest voor de aandacht die zij geven aan deze

thema's. Het is aannemelijk dat werkgevers daardoor vaker informatie onder ogen hebben gekregen over deze thema's en dat dit bijdraagt aan het risicobewustzijn.

Tijdens het programma is geen onderzoek gedaan naar het effect van de activiteiten op de kennis of het gedrag van werkgevers en werknemers. In subsidieverlagen en eindrapportages van projecten is vooral verslag gedaan van het aantal en type gerealiseerde activiteiten en het aantal deelnemers/aanwezigen. Wel zien we dat in diverse trajecten (subsidies en TOP-coach) het in de praktijk adviseren en begeleiden van organisaties een onderdeel is geweest, waarvan verondersteld kan worden dat het invloed heeft gehad op het risicobewustzijn (en handelingsperspectief). Het absolute aantal bedrijven dat hiermee is bereikt is beperkt.

- **Het bieden van handelingsperspectief**

Er is sprake van handelingsperspectief voor werkgevers en werknemers, als zij inzicht hebben in de beschikbare mogelijkheden om de risico's aan te pakken. In het programma is hieraan gewerkt door de beschikbare kennis te bundelen en toegankelijk te presenteren op het Arboportal en de campagnewebsites, en door hier aandacht voor te genereren door middel van campagnes. Daarnaast zijn door of samen met verschillende brancheorganisaties branchespecifieke materialen ontwikkeld, zoals veilige werkwijzen, brochures met concrete adviezen en filmpjes met goede voorbeelden. Vooral in deze branches waar branchespecifieke materialen zijn ontwikkeld, is het aannemelijk dat werkgevers die de risico's willen aanpakken daarover meer voor hen relevante informatie kunnen vinden. Hoe vaak hierdoor daadwerkelijk handelingsperspectief is ontstaan bij bedrijven kunnen we niet vaststellen. Wel weten we dat verschillende risicobranches betrokken waren bij het programma, en dat zij zich ondersteund voelden bij het agenderen van de onderwerpen. In hun werkwijze hebben zij aangesloten bij de uitgangspunten van het programma, zoals de STOP strategie en TOP strategie.

- **Het creëren van een samenwerking met welwillende stakeholders**

De samenwerking met welwillende stakeholders is tot op zekere hoogte gelukt. De betrokkenheid van stakeholders wel per thema:

- Voor het thema '**gevaarlijke stoffen**' zijn (delen van) prioritaire branches betrokken. Voor deze branches heeft het programma ervoor gezorgd dat zij meer aandacht konden besteden aan dit onderwerp en hun kennis en producten hebben uitgebreid.
- Bij het thema '**fysieke overbelasting**' is het niet gelukt om alle prioritaire sectoren aan te haken. Dit komt deels door corona, waardoor bijvoorbeeld in de zorgsector andere prioriteiten werden gesteld. En ook doordat sommige branches vinden dat ze de aanpak van dit risico al goed op orde hebben. De brancheorganisaties die wel betrokken waren, zijn deels dezelfde als bij gevaarlijke stoffen. Dat wekt de indruk dat het aantal branches dat openstaat voor samenwerking binnen het programma relatief beperkt is. Wel zijn dit branches waar fysieke belasting vaak voorkomt. Bij de branches die betrokken waren, bleek het lastig te zijn om de werkgevers in hun branche te betrekken bij de aanpak van risico's van fysieke belasting. De brancheorganisaties voelen zich ondersteund door het programma, door de kennis die toegankelijker is gemaakt en de uitbreiding van hun netwerk waardoor meer kennis kan worden gedeeld.
- Voor het thema '**fysieke onderbelasting**' was het realiseren van samenwerking met sectoren het moeilijkst. Dit risico speelt in andere prioritaire sectoren dan de andere risico's, waarin weinig interesse bleek te zijn om in het programma te participeren. Het

thema leefde nog niet bij deze partijen. Daarbij speelt mogelijk ook een rol dat het onderwerp als te klein wordt gezien om als zelfstandig thema op te pakken. In de loop van het programma hebben enkele branches wel meer aandacht voor het thema gekregen. Zij koppelen het aan bredere thema's als hybride werken of duurzame inzetbaarheid.

Strategie: Realisatie van activiteiten binnen de drie stromen: 1. Communicatie, 2. Interventies en 3. Kennis en innovatie / instrumentontwikkeling.

In hoofdstuk 3 zijn de gerealiseerde activiteiten binnen het programma uitgebreid beschreven en in 4.2 samengevat. Op dit punt willen we opmerken dat het programma heeft ingezet op een breed scala aan activiteiten en doelgroepen. De **meeste activiteiten die vooraf waren beoogd zijn in de praktijk ook gerealiseerd**, ondanks de versturende effecten van corona, zie ook bijlage 3. Wel liep men in de praktijk aan tegen capaciteitsproblemen van brancheorganisaties en de mate waarin deze organisaties de werkgevers in hun branche konden motiveren om deel te nemen aan de activiteiten. Er lijkt daarmee onvoldoende gevoel van urgentie voor verandering te zijn bij een deel van de werkgevers. We zien dat voor de thema's 'gevaarlijke stoffen' en 'fysieke belasting' interventies van de Nederlandse Arbeidsinspectie invloed hebben gehad op de deelname aan subsidietrajecten of TOP-coach trajecten in sectoren die daar zelf anders geen prioriteit aan hadden gegeven. Voor het thema fysieke onderbelasting is met de inzet van de campagne een eerste begin gemaakt met het risicobewustzijn, maar zijn concrete interventies met brancheorganisaties en bedrijven nauwelijks van de grond gekomen.

4.3.2 Doelmatigheid

Onder doelmatigheid verstaan we de relatie tussen de effecten van het programma (op het gestelde doel) en de kosten van het programma. We spreken over doelmatigheid als het gewenste effect en/of de prestaties tegen zo min mogelijk kosten worden bereikt. Voor het programma preventie beroepsziekten was in de jaren 2018 t/m 2021 jaarlijks 2 miljoen euro beschikbaar. Het programma is in 2022 in afgeslankte vorm verlengd met een budget van circa 500.000 euro.

De doelmatigheid van een programma dat zich richt op verhogen van risicobewustzijn en het bieden van handelingsperspectief is moeilijk vast te stellen, aangezien het niet meetbaar is in hoeverre deze doelen zijn bereikt. Ook is het moeilijk om een waarde toe te kennen aan de beschikbaarheid van informatie voor werkgevers en gecreëerde aandacht voor het onderwerp.

4.4 Geleerde lessen

Hieronder geven we de belangrijkste lessen weer die we uit deze evaluatie halen. Ten eerste geven we een overzicht van de rol van de verschillende instrumenten in het programma: wat hebben de instrumenten opgeleverd en welke werkzame elementen en beperkingen speelden daarbij een rol? Daarna volgen enkele meer algemene lessen over de opzet en de uitvoering van het programma.

4.4.1 Rol van verschillende instrumenten

Het programma heeft een diversiteit aan instrumenten ingezet om het risicobewustzijn te verhogen en handelingsperspectief te bieden. In onderstaande tabel vatten we samen welke inzichten het programma over het gebruik van de diverse instrumenten heeft opgeleverd. De nadruk ligt daarbij op het bereik van de doelgroep (werkgevers) en intermediaire doelgroepen (brancheorganisaties en arboprofessionals) en het effect op risicobewustzijn en handelingsperspectief. Bij het inzetten van instrumenten in eventuele toekomstige campagnes, is het nuttig deze ervaringen mee te wegen.

Instrument	Werkzame elementen en belemmeringen	Resultaten
Campagne	<ul style="list-style-type: none"> + Begrijpelijke taal. - Algemene informatie, niet branchespecifiek. 	<ul style="list-style-type: none"> + Groot bereik. + Verhoogt bekendheid campagne. + Verhoogt risicobewustzijn. ? Wordt de juiste doelgroep bereikt. - Leidt waarschijnlijk niet of nauwelijks tot verandering op de werkvloer.
Bijeenkomsten voor kennisdeling	<ul style="list-style-type: none"> + Webinars hebben een groter bereik / kunnen later worden teruggekeken. + Thema's gebaseerd op behoeftepeiling stakeholders. - Door online bijeenkomsten beperkte mogelijkheden voor netwerken. 	<ul style="list-style-type: none"> + Draagt bij aan kennisdeling. + Uitbreiding netwerk - Bijeenkomsten bereiken vooral de groep die al kennis heeft / arboprofessionals. - Bij webinars is er geen zicht op bereikte doelgroep en gebruik kennis.
TOP-coach aanpak	<ul style="list-style-type: none"> + Maatwerk / flexibiliteit. + Praktijkgericht. - Tijdsdruk op deelname. - Beperkte interesse bij bedrijven. - Resultaten vallen tegen bij uitval van trekkers in het bedrijf en/of gebrek aan commitment van het management. 	<ul style="list-style-type: none"> + Biedt handelingsperspectief. + Meer structurele en preventieve aanpak van fysieke belasting in deelnemende bedrijven. - Klein bereik. - Tijdelijke impuls.
Subsidies	<ul style="list-style-type: none"> + Ruimte voor eigen invulling en prioriteiten door branches / beroepsgroepen. - Hoge administratieve belasting. - Lange doorlooptijd. - Beperkte kennisdeling tussen branches. 	<ul style="list-style-type: none"> + Activeert branches en beroepsgroepen. + Verhoogt risicobewustzijn. + Biedt handelingsperspectief door ontwikkeling branchespecifieke informatie en instrumenten. - Weinig zicht op effecten op werkgevers.
Collegetours	<ul style="list-style-type: none"> + Meerwaarde / aansprekend door inbreng ervaringsdeskundigen. 	<ul style="list-style-type: none"> + Bereik jonge doelgroep. - Beperkt aantal deelnemende

	+ Laagdrempelig aanbod voor mbo-scholen.	opleidingen - Opleidingen geven er uit zichzelf geen vervolg aan.
Co-creatiesessies	+ Betrokkenheid van SZW en NLA.	+ Bevordert kennisdeling en samenwerking tussen branches. + Inspiratie en enthousiasme. - Klein aantal (vaste) deelnemers. - Geen zicht op gebruik kennis.

Het doel van alle activiteiten is uiteindelijk eraan bij te dragen dat werkgevers meer doen om arbeidsrisico's in hun organisatie (structureel) aan te pakken. Dat kan er immers voor zorgen dat er minder werknemers ziek worden als gevolg van hun arbeidsomstandigheden.

Alles overziend kunnen we concluderen dat alle ingezette maatregelen naar verwachting hebben bijgedragen aan kennisdeling met en activering van werkgevers en/of brancheorganisaties en arboprofessionals. Maar om daadwerkelijk een gedragsverandering op gang brengen in een grote groep bedrijven zullen (ook) andere maatregelen nodig zijn. Werkgevers voelen blijkbaar nog onvoldoende urgentie om hiermee aan de slag te gaan.

4.4.2 Opzet van het programma

In grote lijnen zien we een aantal leerpunten die betrekking hebben op de opzet van het programma. Bij de opzet van het programma gaat het om de (taakverdeling tussen) uitvoerende partijen, de onderwerpen en doelen van het programma en de beschikbare doorlooptijd, financiële middelen en menskracht. De belangrijkste leerpunten zijn:

- **Focus houden op doelen.** Ook - en misschien juist - een praktisch, 'hands on' programma, heeft baat bij duidelijke doelen en doelgroepen, heldere criteria waarop de voortgang te beoordelen is en een goede projectadministratie. Dat maakt het mogelijk flexibel in te spelen op veranderende omstandigheden, en zorgt dat er ook steeds te beoordelen is of de verschillende activiteiten bijdragen aan het uiteindelijke doel. Bij een omvangrijk en kostbaar programma als het programma preventie beroepsziekten is het verstandig nog concretere doelen te formuleren en te blijven monitoren.
- **Meer inzetten op borging voor structurele verandering.** De ingezette activiteiten waren soms versnipperd en werden niet altijd goed opgevolgd richting implementatie of borging. Zo hadden de co-creatiesessie voor fysieke belasting als doel om kennisdeling te stimuleren, en een platform te creëren waar aandachtspunten of sector overstijgende thema's besproken werden. Toen het programma ten einde liep zijn deze co-creatiesessies in de huidige vorm afgelopen. Voor de gesproken brancheorganisaties waren de co-creatiesessies van grote toegevoegde waarde, doordat de gesprekken zorgden voor kennisdeling en inspiratie. Momenteel denken een aantal brancheorganisaties en het ministerie van SZW na over hoe zij een vervolg kunnen geven aan de co-creatiesessies.
- **Rol van brancheorganisaties kent beperkingen.** Brancheorganisaties zijn tijdens het programma betrokken, met het idee om via brancheorganisaties de werkgevers (en werknemers) in de branche te bereiken. Brancheorganisaties hebben echter vooral de mogelijkheid om informatie te verspreiden en te zenden. De vraag blijft of werkgevers hier

ook daadwerkelijk mee aan de slag gaan. Ook voor brancheorganisaties is het lastig hun achterban – de arbeidsorganisaties zelf – mee te krijgen in de aanpak rondom veilig en gezond werken.

- **Meer koppeling met de Nederlandse Arbeidsinspectie.** Inzet van de Nederlandse Arbeidsinspectie heeft zowel bij het thema gevaarlijke stoffen als fysieke belasting geleid tot deelname van branches en bedrijven in het programma die daar uit zichzelf geen prioriteit aan hadden gegeven. Het verdient daarom aanbeveling meer gezamenlijk op te trekken met de Arbeidsinspectie zodat het werken aan een verbetering van de arbeidsomstandigheden minder vrijblijvend wordt voor de betrokken organisaties.

4.4.3 Uitvoering van het programma

Uit de ervaringen met de communicatie naar en het aanbieden van instrumenten aan branches en bedrijven, trekken we een aantal overkoepelende lessen die ook bruikbaar zijn voor andere programma's gericht op werkgevers. Waar moet rekening mee worden gehouden om werkgevers te kunnen bereiken?

- **Eenduidige communicatie met de overheid als afzender draagt bij aan verspreiden boodschap.** Om een boodschap zo veel mogelijk kracht te geven werkt neutrale communicatie vanuit de overheid het beste. Sommige respondenten geven aan dat ze een belemmering hebben ervaren in het delen van informatie die was opgesteld door concurrerende commerciële partijen. Respondenten zeggen ook dat bedrijven tips vanuit de overheid, dus het ministerie zelf, sneller adopteren dan wanneer een andere partij de afzender is.
- **Communiceren van STOP- en TOP-strategieën draagt bij aan toegankelijkheid en begrip.** Het verspreiden van de STOP-strategie voor gevaarlijke stoffen en de TOP-strategie voor fysieke belasting bleken werkgevers duidelijke en toegankelijke handvatten te geven om mee aan de slag te gaan. Maak ook in de toekomst gebruik van dit soort korte en krachtige hulpmiddelen.
- **Timing van inzetten van trajecten is belangrijk om bedrijven aan te laten sluiten.** Probeer rekening te houden met seizoensgebonden druktes bij benaderen van bedrijven in een bepaalde branche. Sommige bedrijven in een branche werden bijvoorbeeld benaderd op een moment dat er in de branche piekdruk was. Organisaties hadden dan wel interesse om deel te nemen, maar door de timing van het traject zijn ze desondanks afgehaakt.

4.5 Ten slotte

Alles overziend is te concluderen dat er veel activiteiten zijn ingezet en dat deze vooral voor deelnemende brancheorganisaties en beroepsgroepen meerwaarde hebben gehad. Het programma heeft hen gestimuleerd met de thema's gevaarlijke stoffen en fysieke belasting aan de slag te gaan. Het materiaal dat is ontwikkeld is ook in de toekomst beschikbaar via Arboportal, en kan op langere termijn een doorwerking hebben.

De activiteiten hebben bij deelnemende branches en beroepsgroepen niet altijd een structurele doorwerking gehad, waarmee het programma toch vooral een tijdelijke impuls lijkt te hebben geboden. Het is de vraag in hoeverre branches de aandacht voor deze thema's vasthouden in de praktijk, wanneer het gevoel van urgentie gering is. Voor het thema gevaarlijke stoffen wordt

hierbij door stakeholders veel verwacht van het nieuwe expertisecentrum Lexces. Voor fysieke belasting zal dit zich beperken tot de reguliere aandacht van TNO voor dit onderwerp.

De insteek van het programma - gericht op 'zachte instrumenten' als communicatie en subsidies - kent beperkingen, en zal niet voldoende zijn om de groep werkgevers mee te krijgen die geen interesse of motivatie hebben om te investeren in de aanpak van risico's. De TOP-coach trajecten bevestigen dat het animo vanuit werkgevers beperkt is en er veel inzet nodig is om hen tot verandering te bewegen. Om werkgevers in beweging te krijgen zijn vermoedelijk (ook) andere instrumenten nodig. Meer afstemming en samenwerking met de Nederlandse Arbeidsinspectie zou een manier kunnen zijn om daar invulling aan te geven.

Bijlage 1: Geraadpleegde stakeholders

De volgende stakeholders zijn geïnterviewd in het kader van deze evaluatie. Dit zijn zowel deelnemende als niet deelnemende organisaties (die in principe wel tot de doelgroep behoren). Bij sommige organisaties is met meerdere personen gesproken, omdat zij bij zowel het thema fysieke overbelasting als fysieke onderbelasting betrokken waren. In enkele andere gevallen is met één persoon over meerdere thema's gesproken.

Thema gevaarlijke stoffen

- Bouwend Nederland
- D&B
- Evofenedex
- FNV
- Long Alliantie Nederland
- MKB Nederland
- Nederlandse Vereniging van Arbeidshygiënisten (NVvA)
- Producentenorganisatie Varkenshouderij (POV)
- SBI Formaat
- Stigas
- Veiligheidsregio Midden West Brabant (Brandweer)
- Vollandis

- 3 mbo-scholen
- 6 niet-deelnemende brancheorganisaties

Thema fysieke overbelasting

- Avans Hogeschool
- Centrale Organisatie voor de Vleessector (COV)
- Evofenedex
- Nederlandse vereniging voor arbeids- en bedrijfsfysiotherapeuten (NVBF)
- Stigas
- Vollandis

- 6 arboprofessionals
- 6 deelnemende bedrijven aan TOP-coach trajecten
- 6 brancheorganisaties die niet of zeer beperkt hebben deelgenomen aan het programma

Thema fysieke onderbelasting

- A&O Fonds gemeenten
- Vollandis
- 1 bedrijf in het netwerk
- 2 deelnemende bedrijven aan TOP-coach trajecten
- 2 niet-deelnemende brancheorganisaties

Bijlage 2: Doelen per thema

Deze bijlage geeft een overzicht van de doelen zoals deze voorafgaand aan de uitvoering zijn geformuleerd. Er bleek in de bronnen geen overzichtelijk en eenduidige weergave van doelen beschikbaar te zijn.

Gevaarlijke stoffen⁸⁹

Stromen en doelgroepen	Doelen
<p>Stroom 1: Communicatie</p> <p>Doelgroep: werkgevers en werknemers in relevante branches</p>	<ul style="list-style-type: none"> Brede agendering gericht op bewustwording. Door veel aandacht te genereren voor het probleem en door gezond werken met stoffen als norm neer te zetten met een positief frame. Bijdragen aan het realiseren van gedragsverandering, door duidelijke handelingsperspectieven aan te reiken. Stimuleren van de vraag naar en het gebruik van handvatten en tools.
<p>Stroom 2: interventies</p>	
<p>Stroom 2A: branches en/of bedrijven</p> <p>Doelgroep: werkgevers (MKB) en branches</p>	<ul style="list-style-type: none"> Het vergemakkelijkt aanbieden van beschikbare instrumenten in het stoffenbeleid; en het stimuleren van branches/brancheverenigingen tot een brancheaanpak (gericht op communicatie/gedragsinterventies, het ontwikkelen van veilige werkwijzen, en verbeteringen in signalering van gezondheidsklachten en integrale arbozorg).
<p>Stroom 2B: relevante beroepsgroepen</p> <p>Doelgroep: Arbeidshygiënist, bedrijfsartsen, huisartsen, medisch specialisten en ondernemingsraden.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Het verbeteren van samenwerking tussen beroepsgroepen betrokken bij preventie en behandeling van beroepsziekten; Bewustwording bij curatieve zorgverleners over de invloed van de factor arbeid, en het incorporeren van arbeid in de diagnose en behandeling.
<p>Stroom 3: Kennis en innovatie</p> <p>Doelgroep: bedrijfsartsen, arbeidshygiënist, werknemers,</p>	<p>Primaire en secundaire preventie van beroepsziekten verder helpen door op verschillende terreinen in te zetten op beschikbaar komen van kennis en het versnellen van innovatie.</p>

⁸⁹ Basiscontouren Programmaplan Preventie beroepsziekten door stoffen 2018-2021. Ministerie van SZW.

werkgevers, wetenschappers en evt. producenten.	
---	--

Fysieke overbelasting⁹⁰

Centraal doel: Het verminderen van het aantal klachten aan het bewegingsapparaat ten gevolge van fysieke belasting.

Stromen en doelgroepen	Doelen
Stroom 1: Communicatie	Het vergroten van het risicobewustzijn van fysieke belasting en het bieden van handelingsperspectief door het stimuleren van 'de basis op orde' (risicobeoordeling) en het nemen van de juiste maatregelen volgens de arbeidshygiënische strategie.
Stroom 2: interventies Doelgroep: MKB bedrijven	Het bevorderen van de implementatie van maatregelen met sectoren en andere partijen, waarbij bronaanpak het uitgangspunt is en ook aandacht voor het aanjagen van gedrag en cultuurverandering.
Stroom 3: Kennis en innovatie	Het bieden van handvatten en daarmee handelingsperspectief.

Fysieke onderbelasting⁹¹

Doel: Sedentair werkend Nederland inspireren en activeren om minder te zitten, meer te bewegen en vaker af te wisselen in taken en werkhouding.

Doelgroepen: De focus ligt op werknemers (1), werkgevers en arboprofessionals (2) in de volgende prioritaire sectoren: ICT, Financiële dienstverlening, Openbaar bestuur, Zakelijke dienstverlening en vervoer.

⁹⁰ Briefing Jaarplan 2021 van ministerie van SZW aan BKB, 5 november 2020.

⁹¹ Campagne lichamelijke onderbelasting, BKB.

Bijlage 3: Beoogde activiteiten

Voor het thema gevaarlijke stoffen zijn in het programmaplan 2018-2022 diverse beoogde activiteiten beschreven. In onderstaand schema geven we globaal weer in hoeverre deze beoogde activiteiten zijn gerealiseerd. Later zijn nieuwe activiteiten geïnitieerd, zoals bijvoorbeeld de Collegetours.

Stroom 1 communicatiecampagne gericht op werkgevers en werknemers	Gerealiseerd: gewenst bereik gehaald.
Stroom 2 Interventies	
Het ontwikkelen van een generiek bruikbare toolbox	Gerealiseerd op Arboportaal.
Het stimuleren van branches tot onder meer het ontwikkelen van veilige werkwijzen.	Gerealiseerd in twee branches.
Subsidies voor Actieplannen van branches gericht op: het ontwikkelen van een veilige werkwijze, communicatieactiviteiten/gedragsinterventies, vroege signalering van klachten en verbeteren integrale arbozorg.	Gerealiseerd: 10 subsidies in totaal.
Inzet op meer bewustwording en verbeterde samenwerking van zorgverleners op het gebied van beroepsziekten door stoffen via de Longalliantie	Subsidie voor Longalliantie Nederland: e-learning voor zorgverleners en pilots in zorginstellingen.
Stimuleren en zo nodig steunen van een aanpak door de NVvA (Nederlandse Vereniging van Arbeidshygiënisten). Doel van de inzet moet zijn het versterken van de rol van de arbeidshygiënist bij preventie en aanpak van beroepsziekten.	Subsidie voor Actieplan NVvA.
Inzetten op stimuleren van kennisuitwisseling en samenwerking tussen bedrijfsartsen en arbeidshygiënisten.	Onbekend: De NVvA heeft een actieplan uitgevoerd, waarin ook een training is ontwikkeld voor bedrijfsartsen. Vanuit de beroepsgroep van bedrijfsartsen was hier tot nu toe onvoldoende belangstelling voor.

Spoor 3 kennis en innovatie	
<p>Samen met relevante partijen als NVAB inzetten op het vergroten van kennis over effecten van stoffen in de opleiding van bedrijfsartsen., door het stimuleren van de vraag en het ontwikkelen van een module.</p>	<p>In het Actieplan NVvA is een training ontwikkeld voor bedrijfsartsen. Vanuit de beroepsgroep van bedrijfsartsen was hier onvoldoende belangstelling voor.</p>
<p>Ontwikkelen van instrumenten op het gebied van herkenning van vroege signalen: een checklist 'vroege klachten' die te gebruiken is als een quickscan voor werknemers.</p>	<p>Gerealiseerd door opdracht aan RIVM: instrument is gereed in 2023.</p>
<p>Verkennen of de ontwikkeling van een sensor fijnstof kan worden versneld en pilots kunnen worden gedraaid om deze in de praktijk te testen.</p>	<p>Niet gerealiseerd: hier zijn gesprekken over gevoerd met Brandweer Nederland. Zij hadden hiervoor onvoldoende capaciteit naast andere trajecten.</p>
<p>Het bouwen van een serious game gericht op het vergroten van bewustwording bij het werken met gevaarlijke stoffen.</p>	<p>Niet gerealiseerd: Het ontwikkelen van een serious game bleek (financieel) niet haalbaar. In plaats daarvan is een veiligheidsheldenquiz ontwikkeld.</p>

De Beleidsonderzoekers

Schipholweg 103
2316 XC Leiden

info@beleidsonderzoekers.nl
www.beleidsonderzoekers.nl